

DØVE FORÆLDRE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUND

– kortlægning af behov og udfordringer

Rapport udarbejdet af Forældrevejledning til Døve

INDHOLD

RESUME	3
AFSNIT 1.	
INDLEDNING	4
Baggrund for projektet.....	4
Nuværende projektperiode.....	4
AFSNIT 2.	
INDKREDSNING AF PROBLEMFELT	4
AFSNIT 3.	
TILRETTELÆGGELSE AF UNDERSØGELSE	5
Indsamling af data.....	5
Interview med konsulenter og vejledere.....	6
Interview med døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund.....	6
AFSNIT 4.	
BEHANDLING AF INDSAMLEDE DATA	8
AFSNIT 5.	
ANALYSE AF INTERVIEW MED KONSULENTER OG VEJLEDERE	8
Grupperinger.....	8
Kommunikation i forskellige sammenhænge.....	9
Viden om samfundet.....	12
Opfattelser af familienetværket.....	12
Samarbejde og modstand i mødet.....	13
Opfattelser af forælderrollen.....	16
AFSNIT 6.	
ANALYSE AF INTERVIEW MED FORÆLDRE	18
Kommunikation med omgivelserne.....	18
Mødet med det danske samfund.....	19
Familienetværkets betydning.....	19
Religionens rolle.....	21
Tilknytning til døvemiljøet.....	21
Forælderrollen.....	21
AFSNIT 7.	
OPSUMMERING	22
Grupperinger – i teori og i praksis.....	22
Fokus på individet i mødet.....	22
Værdier i mødet.....	22
Gensidig tillid.....	23
Integrationsprocessen.....	23
Sammenstød i mødet.....	23
Døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund.....	24
Faktorer der fremmer kontakten:.....	25
Faktorer der skaber barrierer for kontakten:.....	25
AFSNIT 8.	
HANDLEPLAN	26
TRIN 1: Etablering af en positiv kontakt.....	26
TRIN 2: Informere om Forældrevejledning til Døves tilbud.....	26
TRIN 3: Udforme tilbud med udgangspunkt i målgruppens særlige behov.....	26
TRIN 4: Langsigtede mål.....	27

RESUME

Rapporten er en beskrivelse af resultaterne af en undersøgelse som er lavet inden for rammerne af projektet Forældrevejledning til Døve med det formål at afdække de særlige problemstillinger som døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund måtte have.

AFSNIT 1 OG 2 giver en beskrivelse af projekt Forældrevejledning til Døve og fortæller om baggrunden for undersøgelsen.

AFSNIT 3 OG 4 redegør for tilrettelæggelse af undersøgelsen og gennemførelse af interview med Center for Døves døve- og familiekonsulenter og forældrevejledere samt en gruppe af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund. I afsnit 4 gives der en vurdering af forældreinterviewenes repræsentativitet og anvendelighed som har afgørende betydning for udarbejdelsen af den afsluttende handleplan for målgruppen af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund.

AFSNIT 5 OG 6 præsenterer en fortolkning af de erfaringer, oplevelser, meninger og holdninger som kommer til udtryk i de gennemførte interview. Erfaringsopsamlingen er bygget over en række temaer: grupperinger, kommunikation, viden om samfundet, familienetværk, samarbejde og modstand, religion, forælderrollen.

AFSNIT 7 er en opsummering og perspektivering af resultaterne af de to interviewrunder. På baggrund af interviewene gives en vurdering af hvilke faktorer der fremmer kontakten til målgruppen og hvilke faktorer der opstiller barrierer for kontakten.

AFSNIT 8 præsenterer den handleplan som på baggrund af undersøgelsens resultater er blevet udarbejdet for det fremtidige arbejde inden for projekt Forældrevejledning til Døve.

Udgivet 2009 af Forældrevejledning til Døve.

Rapporten kan bestilles hos:
Forældrevejledning til Døve
Generatorvej 2A
2730 Herlev
Tlf. 4439 1145
Fax 4439 1154
E-mail komp@cfcdk
www.cfcdk

Layout og produktion: Synergi

INDLEDNING

I denne rapport beskrives resultaterne af en undersøgelse som er lavet inden for rammerne af projektet Forældrevejledning til Døve med det formål at afdække de særlige problemstillinger som døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund måtte have.

Forældrevejledning til Døve er et landsdækkende projekt udviklet i samarbejde mellem Danske Døves Landsforbund og Center for Døve. Projektet blev sat i gang i 1998 og er finansieret af Socialministeriets Satsreguleringspulje. I januar 2007 blev der taget hul på den fjerde projektbevilling. Denne projektperiode løber frem til 31. december 2009.

BAGGRUND FOR PROJEKTET

Ønsket om at kunne tilbyde døve forældre med hørende børn samme vilkår som hørende forældre med døve børn har været bærende for projektets tilblivelse. Når hørende forældre får et døvt barn, får familien tilbudt forældrevejledning, tegnsprogskurser og anden støtte fra det offentlige. Forældrene har brug for viden om hvordan det er at vokse op som døv. På samme måde har døve forældre som får hørende børn, brug for viden om hvordan det er at vokse op som hørende. Men døve forældre får ikke tilbud om forældrevejledning og støtte. I begge familier skal barnet vokse op med to sprog; dansk og tegnsprog. Samtidig har hørende forældre mulighed for at få informationer om børns opvækst og udvikling gennem radio, tv, foredrag og lignende. Døve forældre har ikke de samme muligheder for at tilegne sig information.

Forældrevejledning til Døve har derfor til formål at tilbyde døve forældre information og vejledning, som skal bidrage til øget selvværd og sikkerhed i rollen som forælder, samt at give hørende fagfolk der har kontakt med døve familier, en grundlæggende information som kan danne basis for et godt samarbejde med de individuelle døve familier.

Vejledningen skal i særdeleshed bidrage til en øget forståelse af de hørende børns situation som tosprogede og tokulturelle.

NUVÆRENDE PROJEKTPERIODE

I den senest formulerede projektbeskrivelse, som ligger til grund for bevillingen, indgår et ønske om en udvidelse af den hidtidige målgruppe til også at omfatte døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Det er dog vigtigt at understrege at

der i praksis er tale om et øget fokus på denne gruppe af forældre, som hidtil på naturlig vis har eksisteret som en del af den oprindelige målgruppe. Selvom Forældrevejledning til Døves tilbud har været åben for døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund, er det kun i ringe grad blevet brugt af denne gruppe. Derfor rettes i denne projektperiode et særligt fokus på gruppen af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund med henblik på at opkvalificere forældrevejledningen til denne gruppe i form af mere målrettede tilbud.

På baggrund af erfaringer i det hidtidige projekt og statistiske opgørelser over Center for Døves konsulenter arbejde¹ skønnes det at der er ca. 100 døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund i Danmark.

INDKREDSNING AF PROBLEMFELT

Som nævnt er projektets erfaringer med døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund få. Men sammenholdt med erfaringer fra døvekonsulenter og familiekonsulenter som i deres daglige arbejde har en hyppigere kontakt med døve med etnisk minoritetsbaggrund, har der tegnet sig et billede af en række komplekse problemstillinger som ønskes afdækket og beskrevet. Formålet er at få en dokumenteret og mere præcis viden om hvilke problemer der er forbundet med at være døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund i Danmark. Den indsamlede viden skal danne grundlag for en mere kvalificeret opsøgning af og vejledning til døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund samt deres hørende omgivelser.

Der er flere faktorer som taler for at døve med etnisk minoritetsbaggrund har andre livsvilkår end gruppen af døve med dansk etnisk baggrund. Døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund har i sagens natur meget forskellige forudsætninger. Fælles er dog at de har en dobbelt problemstilling da de både kan have manglende viden om den danske kultur og hvordan det danske samfund er skruet sammen, og samtidig har et kommunikationshandicap som gør det vanskeligt at komme i kontakt med og få en kommunikation med de hørende omgivelser.

Mange døve med etnisk minoritetsbaggrund får tilbud om at lære tegnsprog. Men det kan være meget svært at lære dansk tegnsprog når man har sprogligt udgangspunkt i et ikke-dansk modersmål² – ligesom deres familie kan have svært ved at lære et dansk-baseret tegnsprog.

¹ Se bilag A: Nationalitetsopgørelse 2007 (udarbejdet af Center for Døves konsulentordning).

² Den døve med etnisk minoritetsbaggrund behersker ikke modersmålet der bruges i familien fuldt ud.

De mangler derfor ofte muligheden for at anvende deres tegnsprog i hjemmet. Denne problematik ses dog også blandt danske døve som vokser op i hørende familier.

Forskellen mellem døve med dansk etnisk baggrund og døve med etnisk minoritetsbaggrund ligger i muligheden for at anvende tegnsprog uden for hjemmet. Mange døve med etnisk minoritetsbaggrund vokser op med et kollektivistisk livssyn hvor familien og ikke individets udvikling står i centrum. Muligheden for at indgå i sammenhænge uden for familien kan være begrænset, og dette kan have betydning for den grad af stimulation som det døve familiemedlem får. Problematikken kan i nogle tilfælde intensiveres efterhånden som den døve vokser op og eventuelt ikke får samme muligheder som døve med dansk etnisk baggrund for at være sammen med jævnaldrende i fritiden. For døve kan samvær med andre døve venner ofte være vigtigere end at være sammen med familien da det giver mulighed for at udfolde sig på sit primære sprog³.

Alle de opridsede problemstillinger afhænger selvfølgelig af de meget forskellige forudsætninger den enkelte døve har. Nogle er født og opvokset i Danmark, mens andre først er kommet hertil som voksne. Nogle behersker hjemlandets talesprog og tegnsprog, andre kan en af delene eller intet når de kommer til Danmark. Der er i undersøgelsen altså både fokus på første- og andengenerationsindvandrere.

I rapporten anvendes betegnelsen 'døve med etnisk minoritetsbaggrund'. Som rapporten vil vise dækker denne betegnelse ikke over nogen ensartet gruppe, men refererer til mange vidt forskellige mennesker. Denne gruppe af mennesker har ikke nødvendigvis andet til fælles end at de eller deres forældre er indvandrede til Danmark. Betegnelsen bruges fordi den angiver en position som mindretal i Danmark, og fordi de fleste mennesker også umiddelbart forholder sig til denne gruppe.

TILRETTELÆGGELSE AF UNDERSØGELSE

Som et indledende skridt i afdækningen af problemstillingerne blev der foretaget en indsamling af erfaringer fra det område hvor problemerne i første omgang blev erfaret; nemlig i mødet mellem Center for Døves konsulenter og vejledere og døve borgere med etnisk minoritetsbaggrund. At tage udgangspunkt i erfaringer fra dette møde

betød at fokus ikke kun ville være på døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund, men mere generelt på døve med etnisk minoritetsbaggrund. Antagelsen er at de problemstillinger man oplever som døv borger med etnisk minoritetsbaggrund er relevante hvad enten man er forælder eller ej. Erfaringsindsamlingen skete gennem gruppeinterview med konsulenter og vejledere, og gennem individuelle interview med døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Intentionen var at denne erfaringsindsamling skulle indkredse problemfeltet.

Valget af metode er sket ud fra et ønske om at videreformidle erfaringer omkring døve med etnisk minoritetsbaggrunds forældreskab i Danmark som det opleves af vejledere/konsulenter og af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund selv, samt et ønske om at kunne afdække eventuelle uoverensstemmelser.

INDSAMLING AF DATA

Den overordnede tilgang til gruppeinterviewene og de individuelle interview er den kvalitative interviewmetode. Det kvalitative interview⁴ tager udgangspunkt i en nysgerrig og åben holdning til informanterne. Intervieweren nærmer sig informantens livsverden ved at tage udgangspunkt i de begreber som informanten selv bringer på bane og forsøger at undgå at stille ledende spørgsmål. Interviewene er baseret på en semi-struktureret interviewguide⁵. I udviklingen af interviewguiden er der taget højde for vigtigheden af ikke at anspore medarbejderne til at se og fremtænke forskelle hvis de ikke umiddelbart oplever nogle. Interviewguiden indeholder en skitse over de emner der skal dækkes og forslag til spørgsmål. Den indeholder IKKE de opfølgende spørgsmål som kendetegner den meningsafklarende proces et kvalitativt interview udgør. Den overordnede ramme for interviewet er altså det kvalitative interview, men samtidig har et narrativt perspektiv været i fokus fra begyndelsen. Det vil sige at der hvor informanterne selv antydede en historie bag udsagnet eller bragte en konkret historie på bane, er der givet plads til udfoldelse af denne.

Hensigten med at anvende en kvalitativ metode er at give en dybere beskrivelse af fænomener, sammenhænge, betydning og kortlægge hvilke typer af problemer der måtte findes. Rapporten forholder sig ikke til udbredelsen eller hyppigheden af et fænomens forekomst og præsenterer derfor heller ikke analyseresultater i form af profiler, tabeller og grafiske fremstillinger.

³ Minoriteten i minoritetssamfundet. Etniske døve i Danmark. Projekt opgave udarbejdet af Dorte Secher i forbindelse med efteruddannelse på Danmarks Sociale Højskole.

⁴ Et interview der har til formål at indhente beskrivelser af den interviewedes livsverden med henblik på at fortolke betydningen af de beskrevne fænomener (Interview. Steinar Kvale, Hans Reitzels Forlag 1997)

⁵ Se bilag B

DØVE FORÆLDRE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUND

– kortlægning af behov og udfordringer

INTERVIEW MED KONSULENTER OG VEJLEDERE

Erfaringsindsamlingen er i første omgang foregået via gruppeinterview med forældrevejledere, døvekonsulenter og familiekonsulenter ansat ved Center for Døve. Gruppeinterviewene havde til formål at afdække hvilke oplevelser konsulenter og vejledere har fra mødet med døve med etnisk minoritetsbaggrund, og hvilke strategier de gør brug af i forhold til disse borgere.

I midten af juni 2007 blev første interviewrunde indledt. Døvekonsulenter, familiekonsulenter, og forældrevejledere i Fredericia, Odense, Århus, København blev interviewet i løbet af perioden juni-august 2007. I Fredericia og Århus blev døvekonsulenter og familiekonsulenter interviewet sammen. I København blev døvekonsulenter og familiekonsulenter interviewet hver for sig. Dette hænger sammen med at der de to førstnævnte steder kun er én familiekonsulent i hvert område, mens der i København er to – altså nok til at udgøre en gruppe. De konsulenter der arbejder i samme område er blevet interviewet sammen ud fra en forventning om at dette kunne afspejle geografiske forskelle. Forældrevejlederne under Center for Døve blev dog interviewet som en samlet gruppe da der på landsplan kun er tale om tre personer. I alt er otte døvekonsulenter, fem familiekonsulenter og tre forældrevejledere blevet interviewet i forbindelse med undersøgelsen.

INTERVIEW MED DØVE FORÆLDRE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUND

På baggrund af første interviewrunde stod det klart at viden om det danske samfund og kommunikation i familien og med det hørende samfund var to temaer som oplevedes som særligt vigtige i mødet med døve borgere med etnisk minoritetsbaggrund. Desuden var temaer som kommunikation i hjemmet, kommunikation med professionelle, problemer i mødet med det danske samfund, familienetværkets betydning, tilknytning til døvemiljøet, rollen som forældre og samarbejde med institutioner hyppigt tilbagevendende i interviewene. Med udgangspunkt i disse temaer blev der efterfølgende udarbejdet en interviewguide (II) til brug i forbindelse med interview af gruppen af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund.

Som nævnt tidligere har denne gruppe borgere meget forskellige forudsætninger, og dette vil na-

turligvis afspejle sig i den enkelte persons tegnsprogsniveau og kendskab til dansk tegnsprog, dansk skriftsprog og det danske samfund. Dette har været afgørende for udformningen af interviewguiden, hvor mange af spørgsmålene fremstår i en kortere og mere forenklet form.

Det viste sig at være forbundet med stor usikkerhed for nogle af forældrene overhovedet at deltage i interviewene. Et forhold der vil blive diskuteret i næste afsnit. Derfor var det vigtigt at spørgsmålene ikke fremstod som om formålet var at kontrollere familiens liv og færden. Da en del af målet med denne undersøgelse er at opnå en bedre kontakt med gruppen af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund, blev det fx ikke anset for formålstjenligt at spørge direkte om de pågældende familier fysisk afstraffer deres børn⁷. Et tema som dette er præsenteret meget indirekte ved at introducere forskellige cases som indeholder konfliktsituationer og bede forældrene om at forholde sig til hvordan de ville reagere i den givne situation.

KONTAKTFASEN

Allerede tidligt i forløbet stod det klart at der kunne ligge nogle problematikker i selve kontaktfasen, og erfaringer fra andre projekter som har arbejdet med inddragelse og involvering af unge nydanskere har også vist, at det kan være svært at skabe kontakt til gruppen af borgere med etnisk minoritetsbaggrund. I denne sammenhæng blev det påpeget at det er den personlige formidling der virker i kontakten til grupper med etnisk minoritetsbaggrund⁸.

Derfor blev der i nærværende undersøgelses sammenhæng etableret kontakt til en døv kvinde som selv har etnisk minoritetsbaggrund med henblik på gennem hende at fremme kontakten til gruppen af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Intentionen var at hun i denne del af undersøgelsen skulle fungere både som sparringspartner i udarbejdelsen af interviewguiden, som kontaktperson til gruppen af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund, som relætolk⁹ i selve interviewsituationen – og ikke mindst som garant for de 'trygge rammer'.

I første omgang fungerede ideen med at bruge en kontaktperson som selv er døv og har etnisk minoritetsbaggrund, efter hensigten. Kontaktpersonen kunne efter mindre end en uge vende tilbage med en liste på cirka 10 forældre som

⁶ Se bilag C

⁷ I rapporten Tosprogede småbørn i Danmark udarbejdet af Socialforskningsinstituttet i 2001 har man gennemført en kvantitativ undersøgelse på baggrund af spørgeskemaer hvor der bl.a. fokuseres på metoder i opdragelsen. Her er der med succes spurgt direkte til anvendelse af fysisk afstraffelse. Her beskrives ingen umiddelbare reaktioner på disse direkte spørgsmål.

⁸ 17. maj 2008 deltog jeg i et seminar afholdt af projektet Handicaporganisationer for alle – også etniske minoriteter. Seminaret havde fokus på inklusion af etniske minoriteter i handicaporganisationer, og såvel handicaporganisationer som etniske minoritetsorganisationer og fagfolk på handicapområdet deltog med henblik på at etablere et samarbejde. I denne sammenhæng påpegede Noman Malik, minoritetskonsulent i DUF, i sit oplæg på at erfaringerne viser at det er den personlige formidling af organisationer m.m. der virker.

⁹ Tegnsprog => døv tolk => hørende tolk => modtager (relæ)

havde givet tilsagn om at deltage i et interview. Næste skridt var at få en konkret aftale på plads med den enkelte forælder. Derfor blev der sendt breve til samtlige forældre med forslag om dato og tidspunkt, og anmodning om en tilbagemelding på forslaget. Efterfølgende måtte det konstateres at der overhovedet ingen respons havde været på brevene.

Kontaktpersonen blev derfor bedt om at følge op på brevene for at finde ud af årsagen til den manglende respons. I de tilbagemeldinger som kontaktpersonen fik, viste det sig at mange af forældrene havde reageret på at modtage et brev med logoer¹⁰ for de to organisationer som projektet er et samarbejde mellem. Brevene blev relateret til Center for Døves døve- og familie-konsulentordning, og deltagelse i interviewet indebar for forældrene en bekymring for at undersøgelsen var led i en form for kontrol af deres liv. De officielle breve satte altså en stopper for deres åbenhed i forhold til at deltage i interviewene.

I anden runde lykkedes det dog kontaktpersonen – efter personlige møder med den enkelte forælder – at få fire af de oprindeligt ti interesserede forældre til at deltage i interviewene. Ved det personlige møde gjorde kontaktpersonen meget ud af at forklare formålet med undersøgelsen, herunder at det drejede sig om at udarbejde nogle bedre tilbud til dem som målgruppe. Det var et vigtigt mål i denne samtale at understrege at de selv var i besiddelse af vigtig information som kunne være til nytte for projektet i udviklingen af nye tilbud. Formodningen om at en personlig henvendelse var bedre end en henvendelse via mail, sms eller 3G-telefon, blev bekræftet af at alle fire personer som deltog i et personligt møde også indvilligede i at deltage i interviewrunden. De resterende forældre ønskede ikke at gå videre i forløbet.

INTERVIEWSITUATIONEN

På samme måde som i den første interview-række er den metodiske tilgang det kvalitative interview. Samtidig er denne interviewsituation grundlæggende anderledes end de øvrige situationer da der udover intervieweren og den/de interviewede er yderligere to personer tilstede; kontaktpersonen samt en tegnsprogstolk.

Tolkens rolle var at tolke fra dansk til dansk tegnsprog når jeg stillede spørgsmål, og fra tegnsprog til dansk når den interviewede svarede på spørgs-

målene. Brug af tolk i et interview tilføjer selvfølgelig nogle ekstra fortolkningsled i situationen. Dette er vigtigt at have med når man forholder sig til interviewenes kvalitet. Det var min oplevelse i interviewsituationen at der i processen fra dansk til tegnsprog ofte foregik yderligere en forenkling af nogle af spørgsmålene, og at dette til tider gjorde det svært at fastholde den åbne tilgang som det kvalitative interview gerne skulle afspejle.

Kontaktpersonens rolle var som nævnt tidligere både at skabe de 'trygge rammer' i form af et kendt ansigt, at være formidler i de situationer hvor tegnsprogstolken eventuelt kom til kort i forhold til den døves tegnsprog eller i forhold til nogle kulturelle aspekter af samtalen. Omfanget af kontaktpersonens rolle varierede meget fra interview til interview, men der hersker ingen tvivl om at det var en fordel at have kontaktpersonen med i forhold til ovennævnte funktioner.

FORÆLDREINTERVIEWENES REPRÆSENTATIVE VÆRDI OG ANVENDELIGHED

Som jeg allerede har været inde på, og vil vende tilbage til i min konklusion, har det været svært at skabe kontakt til gruppen af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Fire forældre har deltaget i interviewrunden, og de enkelte interview er i sig selv forløbet vellykket. Når man sammenholder de fire gennemførte interview med formålet med undersøgelsen at forsøge at afdække de særlige problemstillinger som døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund måtte have, synes jeg det er vigtigt at se på de fire forældreinterviews repræsentativitet. Når jeg taler om repræsentativitet, taler jeg om troværdighed i forhold til at kunne give et billede af de særlige problemstillinger døve forældre med etnisk baggrund måtte have. De fire forældre som har deltaget i interviewet udgør ikke bredden af gruppen af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund, men en snæver 'ydergruppe'. De samme fire forældre har allerede i en eller anden grad været i kontakt med Forældrevejledning til Døve, og gjort brug af projektets tilbud. Den resterende gruppe af forældre er i undersøgelsen repræsenteret ved konsulenter og vejlederes erfaringer fra mødet med dem, og ikke mindst ved deres respons på invitationen til at bidrage til undersøgelsen med et interview.

¹⁰ Forældrevejledning til Døve er et samarbejde mellem Danske Døves Landsforbund og Center Døve – det brevpapir som anvendes af projektet er forsynet med begge organisationers logo.

¹¹ Alle interview blev gennemført i den interviewedes hjem og optaget via MP3-recorder og foreligger som lydfiler. Det kan forekomme som en nærliggende mulighed at fastholde interviewet ved hjælp af DVD når kommunikationen foregår via et visuelt sprog. Fravalget skyldes en vurdering af at det ikke ville bidrage til at skabe fortrolighed og god stemning i interviewsituationen hvis der blev anvendt et stort teknisk udstyr.

¹² Interviewerens tegnsprog er ikke på et niveau hvor et interview kan gennemføres. I forhold til fastholdelse af interviewet er det en fordel at der sidder en tegnsprogstolk, og lægger stemme på den interviewedes udsagn.

BEHANDLING AF INDSAMLEDE DATA

Det er vigtigt at fremhæve forskellen i fremgangsmåden mellem de to interviewrunder. Gruppeinterview og individuelle interview er grundlæggende forskellige; Hvor gruppeinterviewet har til hensigt at sætte forskellige erfaringer i spil blandt nogle professionelle, har det individuelle interview det mål at skabe et personligt rum med plads til private spørgsmål. Resultatet af de to interviewrunder udgør altså to forskellige typer data.

Alle interview med konsulenterne blev transskriberet således at der forelå udskrifter. I og med forvandlingen fra talesprog til skriftsprog foregår altid en fortolkning af interviewet, og det er derfor vigtigt at understrege at såvel lydfiler som udskrifter har fungeret som udgangspunkt for analysen. Interviewene med de døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund er ikke blevet transskriberet. Dette er sket ud fra en vurdering af interviewenes anvendelighed. Som allerede beskrevet er det ikke inden for pilotundersøgelsens rammer lykkedes at komme i kontakt med så mange døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund som forventet. De forældre som har medvirket i undersøgelsen kan ikke siges at repræsentere den kernegruppe af døve forældre som anses for at opleve særlige problemstillinger i deres dagligdag qua deres etniske minoritetsbaggrund. Ud fra et ressourcemæssigt perspektiv valgte jeg derfor ikke at transskribere disse interview. Men det skal dog siges at det individuelle interview i sin mundtlige form er nemmere at overskue og fastholde end gruppeinterview.

På baggrund af såvel lydfiler som udskrifter blev der foretaget en tematiseret kodning af begge interviewrunder som afspejler både den anvendte interviewguide men også de gennemførte interview. Processen var selvfølgelig forskellig afhængig af om der var tale om analysearbejde med udgangspunkt i skriftsprog eller i talesprog.

Efterfølgende blev der foretaget en meningskonsolidering af indholdet i samtlige interview. Med udgangspunkt i de sekvenser som var kodet inden for et bestemt tema blev spørgsmålet: hvad bliver der egentlig sagt? stillet, og en sammentrækning af indholdet blev foretaget. Endelig blev der med udgangspunkt i de overordnede temaer og på tværs af interviewene lavet en opsamling på de erfaringer og oplevelser som der blev givet udtryk for i interviewene.

Herunder følger en tematiseret fremstilling af de særlige problemstillinger som døve med etnisk minoritetsbaggrund opleves at have, set ud fra konsulenter og vejlederes synsvinkel og fra døve forældre med etnisk minoritetsbaggrunds synsvinkel. Rapporten afsluttes med en opsamling på forskellige faktorer som ser ud til enten at fremme kontakten eller opstille barrierer i mødet mellem konsulenter og vejledere og døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund.

ANALYSE AF INTERVIEW MED KONSULENTER OG VEJLEDERE

I dette afsnit præsenteres en fortolkning af de erfaringer, oplevelser, meninger og holdninger som kommer til udtryk i de gennemførte interview med konsulenter og vejledere. Præsentationen har karakter af en opsamling af en række overordnede temaer.

GRUPPERINGER

Et af de aspekter som undersøgelsen fokuserede på var om konsulenterne i deres daglige arbejde skelner mellem – eller oplever et behov for at skelne mellem – døve med dansk etnisk baggrund og døve med etnisk minoritetsbaggrund. Man kan ikke konstatere en stor enighed blandt konsulenterne hvad angår dette spørgsmål. Ganske vist opererer de med en skelnen mellem døve med dansk etnisk baggrund og døve med etnisk minoritetsbaggrund når der udarbejdes statistikker over døve brugere baseret på oprindelseslande. Der er dog kun få af konsulenterne som mener at de i praksis skelner i mødet med den enkelte borger. De interviewede repræsenterer en mangfoldighed af meninger, men vedkender sig alle at de arbejder med forskellige grupperinger af døve borgere. I det nedenstående gives et overblik over de forskellige parametre konsulenter og vejledere anvender i deres grupperinger.

BEHOV FOR HJÆLP

De fleste konsulenter og vejledere er enige om at de forskellige borgere som bruger konsulent-/vejlederordningen, kan inddrages efter hvor stort behov for hjælp de har. Overordnet set er der tale om et spektrum som strækker sig fra borgere som har behov for vejledning i forhold til en afgrænset problemstilling hvorefter de selv er i stand til at handle, til borgere som har behov for vejledning i såvel store som små problemstillinger og har brug for støtte i den videre proces.

Her kan det dreje sig om vejledning i helt almindelige livsformer og måder at agere.

Vi har en gruppe som kommer her meget meget tit, med stort og småt. Og det har jo meget at gøre med den afmægtighed de føler i forhold til det danske sprog. Altså, det er meget konkret: 'Jeg har fået et brev og er det noget man forventer jeg skal reagere på eller er det bare en information?' Og så er der jo også en anden gruppe, som stort set klarer sig selv, men som i forbindelse med uddannelse f.eks. er stødt på et problem som gør at de har brug for noget vejledning – og så går de selv ud i verden og agerer på den vejledning de har fået.

Andre konsulenter lægger vægten på typen af problemstillinger som den døve borger kommer med. Dette resulterer i en forskel i konsulentens mentale forberedelse fra møde til møde:

... og så er der andre hvor jeg mentalt forbereder mig på en anden måde. Det er noget med om jeg tror det er en tung aftale jeg har i dag.

Denne forskel i forberedelse indebærer nogle forestillinger hos konsulenten om hvor styrende hun skal være i løbet af mødet.

Hos alle konsulenter lægges der stor vægt på at spektret af døve borgere dækker over såvel døve med dansk etnisk baggrund som døve med etnisk minoritetsbaggrund. Det interessante er dog at der flere steder i løbet af interviewene drages paralleller mellem døve med etnisk minoritetsbaggrund og 'svage danske døve'.

DANSK ELLER IKKE-DANSK BAGGRUND

I de fleste interview fastholdes det at det ikke giver mening at opretholde en skelnen mellem dansk eller ikke-dansk baggrund, men at det er vigtigere enkelte. Alligevel er nationalitet ét af de træk som alle konsulenter nævner som forklaring på en gruppes særlige adfærd. Overordnet set er der blandt konsulenter og vejleder enighed om at skellet kan drages mellem døve borgere med vesteuropæisk baggrund og døve borgere med mellemøstlig baggrund. Denne skelnen omtales samtidig som et skel mellem vesteuropæisk baggrund og muslimsk baggrund. Hvor der i første omgang er tale om en skelnen med udgangspunkt i personers forskellige oprindelsessted, indebærer den anden skelnen en vurdering

på baggrund af henholdsvis oprindelsessted og trosretning. De to begreber mellemøstlig og muslimsk bruges stort set synonymt. Dette er sandsynligvis udtryk for en meget gængs sprogbrug og tankegang hos danskere generelt; at folk fra mellemøsten er muslimer og at muslimer kan betragtes som en ensartet gruppe. I en rapport fra marts 2007 som undersøger værdier og normer blandt udlændinge og danskere i Danmark, fremstår det imidlertid tydeligt at en persons værdier og normer i langt højere grad afhænger af hendes oprindelsesland end af hendes trosretning¹³.

FÆLLES FORSTÅELSE

Som en meget vigtig parameter blev 'en fælles forståelsesramme' fremhævet. Den fælles forståelsesramme er naturligvis betinget af døve borgeres indsigt i både egen kultur og den danske kultur. Flere konsulenter fandt det derfor vigtigt at skelne mellem døve borgere med etnisk baggrund som er vokset op i Danmark, og døve borgere med etnisk baggrund som er kommet hertil senere, altså en skelnen mellem første- og andengenerationsindvandrere. Den underliggende antagelse er her at andengenerationsindvandrere vil have en kulturel forståelsesramme der ligger tættere på konsulentens/vejlederens egen danske etniske baggrund.

MANGLENDE VIDEN

Nogle konsulenter gav udtryk for at døve borgere fra Skandinavien også kan betragtes som borgere med etnisk minoritetsbaggrund. Det gav derfor mening også at drage en skelnen i graden af manglende viden da det var oplevelsen at disse borgere havde forholdsvis god kulturindsigt, men godt kunne mangle viden i forhold til hvordan det danske system fungerer.

KOMMUNIKATION I FORSKELLIGE SAMMENHÆNGE

Som nævnt i indkredsningen af problemfeltet kan det forventes at der i forbindelse med samtale med døve med etnisk minoritetsbaggrund gør sig særlige forhold gældende. Konsulenterne rapporterer at døve med etnisk minoritetsbaggrund typisk vil være vokset op i familier hvor kommunikation foregår på et meget simpelt niveau. Den døves hørende familie vil sjældent beherske tegnsprog, og den kommunikation som foregår, sker hovedsageligt gennem hjemmelavede tegn. For døve med dansk baggrund vil situationen ofte være den at de hørende familiemedlemmer i forskellig grad har tilegnet sig tegnsprog. Derfor kan

¹³ Værdier og normer – blandt udlændinge og danskere, Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration, marts 2007

DØVE FORÆLDRE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUND

– kortlægning af behov og udfordringer

den hørende familie til en vis grad fungere som kommunikationspartnere og ind imellem måske også som støtte for den døde i mødet med den hørende omverden.

Familier med døve familiemedlemmer som kommer til Danmark, skal først tilegne sig dansk og derefter dansk tegnsprog. Da det første sprog i sig selv er en udfordring, når familiemedlemmerne sjældent at tilegne sig dansk tegnsprog. For den unge døde med etnisk minoritetsbaggrund bliver det meget komplekst at have kontakt til den hørende omverden – de har ikke selv et fuldt udviklet tegnsprog, og de kan ikke søge støtte eller hjælp via familiemedlemmer da disse ikke selv har et tegnsprog og måske samtidig har et mangelfuldt dansk. I interviewene med konsulenterne blev kommunikation med døve med etnisk minoritetsbaggrund belyst med udgangspunkt i følgende tre situationer.

KONSULENTER, VEJLEDERE OG DØVE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUND

En af de opgaver som konsulenterne lægger stor vægt på i deres møde med døve borgere med etnisk minoritetsbaggrund, er at kunne pejle sig frem til på hvilket niveau den døves tegnsprog befinder sig. Konsulenterne bemærker ligeledes at der er mange døve med etnisk minoritetsbaggrund som stadig efter lang tids ophold i DK ikke forstår skriftsprog – heller ikke i en meget forenklet form. Valg af rette sprogekode har derfor stor betydning for kommunikationen mellem parterne. Nogle konsulenter nævner at der fare for at et dårligt tegnsprogniveau hos den døde borger med etnisk minoritetsbaggrund kan forveksles med dårlig intelligens. Også for konsulenter og vejledere er dette en faldgrube, og de ser det derfor som et vigtigt ansvar at kunne skelne mellem sproglig formåen og intelligens.

Som en konsekvens af at døve borgere med etnisk minoritetsbaggrund mangler viden om det danske system indebærer mødet med en konsulent ofte formidling af viden omkring regler, love eller andre komplicerede forhold. En formidling af denne type information karakteriseres af konsulenterne som en stor udfordring. Der vil senere i rapporten blive sat yderligere fokus på oplevelsen af at mange døve borgere med etnisk minoritetsbaggrund har en mangelfuld viden om dansk kultur og det danske system. I første omgang fokuseres her på selve kommunikationssituationen med konsulenterne og vejlederne.

Konsulenterne beskriver at i formidlingen af kompleks information til døve med etnisk minoritetsbaggrund afhænger detaljeringsgraden meget af

det enkelte individs behov. Men det er som oftest nødvendigt at foretage en kraftig forenkling af det indhold som skal formidles. Dette gøres ved hjælp af strategiske midler i kommunikationen som fx konkretisering, visualisering og rollespil. Nogle konsulenter tillægger 'sikring af forståelse' lige så stor vægt som selve formidlingsprocessen. Én strategi til at kontrollere at forståelse er opnået, er at den døde borger med etnisk minoritetsbaggrund aflæser konsulenten, eventuelt noterer på sit modersmål, og efterfølgende genfortæller indholdet på dansk tegnsprog til konsulenten.

Magtbalancen i denne kommunikationssituation påvirker konsulentens og vejlederens rolle. Den døde borger med etnisk minoritetsbaggrund manglende tegnforråd kan have som konsekvens at konsulenten taler mest og samtidig overtager styringen af samtalen. Denne problematik kommer i særdeleshed til udtryk i situationer hvor en tredje part deltager i samtalen, fx en sagsbehandler fra kommunen – altså når konsulenten er med som bisidder for den døde borger. Konsulenten kan her blive fanget i en afvejning af hensynet til en sagsbehandlers sprogbrug, målet med samtalen, og den døves formåen til at forstå og rumme information.

Nogle gange laver vi de der beslutninger: 'det her, det snakker vi ikke om. Vi skærer kagen på denne her facon og så er det den her vej vi går i kommunikationen'. Så vi breder den ikke ud, vi lukker den til. Der kommer mere igennem hvis vi gør det, og ellers gjorde vi det ikke. Altså jeg ville ikke gøre det hvis jeg ikke troede på at så har jeg faktisk opnået at få en forståelse og en ramme som vi kan bygge noget videre på senere.

Når konsulenten går ind og sætter grænser for hvad den døves kapacitet er, kan konsulentens rolle tolkes som grænseoverskridende. Men med udgangspunkt i at det drejer sig om at afstemme ambitionen med samtalen og borgerens faktiske formåen, vurderes denne handle måde af konsulenterne selv som både faglig og professionel. I denne sammenhæng understreger konsulenterne vigtigheden af at være sig sin egen magtfulde rolle bevidst.

Forældrevejlederne giver udtryk for at manglende viden hos forældre med etnisk minoritetsbaggrund kan påvirke kommunikationssituationen i mødet med andre professionelle (fx sundhedsplejersker). I frustration over ikke at kunne forstå det danske system, bliver deres tegnsprog påvirket

og kan komme til at fremstå som usammenhængende. I en sådan situation er almindelig tolkning ikke nok, og vejlederne kan i kraft af deres faglige identitet levere mere uddybende information og bistå med at udfylde 'hullerne'.

DØVE MED DANSK ETNISK BAGGRUND OG DØVE MED ETNISK MINORITETS-BAGGRUND

En naturlig forudsætning for at lære et sprog er selvfølgelig at man får mulighed for at bruge det. Som tidligere nævnt har døve med etnisk minoritetsbaggrund måske endnu ringere mulighed for at anvende tegnsprog i hjemmet end døve med dansk etnisk baggrund. Men muligheden for at anvende dansk tegnsprog er ikke kun afhængig af familien men også af muligheden for at omgås andre døve. Her er konsulenter og vejlederes erfaring at fx døve som vokser op inden for en muslimsk kultur kan have begrænsninger i forhold til at møde andre døve tegnsprogsbrugere. Dette har selvfølgelig som konsekvens at den døve ikke har mulighed for at udvikle et nuanceret tegnsprog.

Både konsulenter og vejledere rapporterer om en skævhed i status mellem døve med dansk etnisk baggrund og døve med etnisk minoritetsbaggrund. Denne skævhed skønnes at være opstået som konsekvens af et dårligere tegnsprogsniveau hos døve med etnisk minoritetsbaggrund. I forbindelse med forskellige arrangementer har konsulenter og vejledere oplevet at et dårligt tegnsprogsniveau eller manglende viden om dansk kultur og det danske system fejlagtigt er blevet tolket som manglende intelligens.

I et af interviewene fremlægges en teori om at der internt i døvemiljøet hersker en kategorisering af tegnsprog som enten godt eller dårligt, og at en positiv vurdering er afgørende for om man kan deltage i det danske døvesamfund. I interviewet gives der udtryk for at denne interne vurdering opstiller barrierer for døve med etnisk minoritetsbaggrund – de skal ikke blot lære et nyt sprog, men også forholde sig til en vurdering af deres sprogbrug.

DØVE FORÆLDRE MED ETNISK MINORITETS-BAGGRUND OG DERES HØRENDE FAMILIE

For de fleste hørende børn der vokser op i en familie med døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund, er det ensbetydende med at de skal forholde sig til tre sprog; et sprog fra forældrenes hjemland som oftest bruges af bedsteforældre eller andre familiemedlemmer, et dansk tegnsprog og det danske talte sprog. Disse rammer kan så

yderligere nuanceres af faktorer som at den ene forælder kan være hørende og bruge hjemlandets modersmål, den ene eller begge kan have tillært sig både hjemlandets og dansk tegnsprog. I interviewene viser de forskellige udsagn fra konsulenter og vejledere at der er stor variation i hvordan den sproglige situation i døve familier med etnisk minoritetsbaggrund opleves. I nogle områder opleves det at den tresproglige situation i en døv familie med etnisk minoritetsbaggrund håndteres på lige så god vis som den to-sproglige situation. Disse familier synes ikke at have nogen problemstillinger omkring kommunikationen som adskiller sig markant fra døve familier med dansk etnisk baggrund.

I andre områder opleves kommunikation i familien netop som et typisk problem for døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Konsulenterne giver udtryk for at netop her har problemstillingen fået en ekstra dimension i forhold til de problemstillinger danske døve forældre med hørende børn har. I disse områder er konsulenternes oplevelse at de hørende børn har meget svære betingelser for at tilegne sig komplette sprog. Især spiller de døve forældres opfattelse af egen døvhed en stor rolle i kommunikationen. Nogle konsulenter rapporterer om tilfælde hvor den manglende anerkendelse af egen døvhed gør at forælderen nægter at bruge tegnsprog i kommunikationen med barnet. Dette resulterer naturligvis i et meget ufuldstændigt talesprog i familien som gør det svært for det hørende barn at tilegne sig hjemlandets modersmål fuldt ud. Barnet etablerer således heller ikke på naturlig vis en sprogskebelon som indlæring af fremtidige sprog kan bygge videre på. Yderste konsekvens bliver at kun familien internt forstår hvad der bliver kommunikeret.

Og der er det jo sådan lidt hjemmelavede tegn, hvor vi andre overhovedet ikke forstår hvad de siger og snakker om og den familie bliver mere og mere isoleret.

Konsulenterne erfarer ligeledes at brugen af ufuldstændigt tegnsprog og hjemmelavede tegn i kommunikationen kan have som konsekvens at barnet i familien udelades af en stor del af samtalen i hjemmet. Kommunikationen mellem forældre og barn bliver derfor præget af 'beskedkommunikation'; det vil sige at det hørende barn ikke inddrages i de beslutningsprocesser som ligger til grund for handlinger der føres ud i livet – de får kun resultatet at vide. På sigt kan den manglende kommunikation mellem forældre og barn resultere i et skævt forhold mellem parterne. At barnet ikke lærer et fuldstændigt tegnsprog har også

DØVE FORÆLDRE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUND

– kortlægning af behov og udfordringer

betydning for barnets mulighed for at kommunikere med andre døve som måske vil være en del af forældrenes netværk.

VIDEN OM SAMFUNDET

I mødet mellem den døve borger med etnisk minoritetsbaggrund og konsulenter og vejledere, bliver det fremhævet at det kan være svært at formidle komplekse informationer og opnå forståelse. I disse situationer er det hele tiden nødvendigt for konsulent og vejleder at vurdere hvilken faktor der er afgørende for at den døve borger mangler viden. Er det at borgeren er døv og dermed har begrænset adgang til information, eller er det at den døve borger har en anden etnisk baggrund og derfor mangler grundlæggende kendskab til det danske samfund?

Konsulenterne oplever i deres daglige arbejde at døve med etnisk minoritetsbaggrund har en ringere forståelse af det danske samfundssystem. Som eksempel på manglende viden nævnes det danske institutions- og skolesystem, pensionsordninger, a-kasse. Typisk kan et møde handle om forståelse af breve som den døve har modtaget fra offentlige instanser, telefonselskaber eller reklamer. Konsulenterne oplever at mange døve med etnisk minoritetsbaggrund har svært ved at sortere i de mange informationer man som borger i Danmark modtager. Rollen som tolk i kommunikationssituationen strækker sig altså fra det rent sproglige til en fortolkning af kulturen i mere bred forstand. Konsulenterne giver udtryk for at disse praktiske ting optager meget af tiden, og forhindrer dem i at komme frem til en kerne som handler om 'hverdagsliv og trivsel'.

Formidlingen af viden om forskellige instanser er svær for konsulenterne både fordi den døve borger ikke har de begreber som er påkrævet for at forstå disse systemer, men også fordi de nye informationer ikke kan knyttes til noget allerede kendt. For nogle døve borgere er der tale om at de hverken har et begrebsapparat fra hjemlandet eller fra Danmark.

Jeg prøver at forklare hende og give hende den viden som jeg sådan langsomt opdager at hun mangler. Og det er jo ikke fordi hun er dum. Men det tager jo lang tid at finde ud af. Det er ligesom et kæmpe stort kort hvor jeg ikke kender hele området, kun nogle små øer. Jeg skal have afdækket et kæmpe stort ukendt land for at lære hende resten. Og det er jo en et stort arbejde der kommer til at tage lang tid.

Flere konsulenter giver også udtryk for at døve borgere med etnisk minoritetsbaggrund mangler overskud til at forstå dyberegående forklaringer og at de oplever at borgere trækker sig i disse situationer. Konsulenterne mener at dette kan have sammenhæng med en frygt for at komme til at fremstå som ubegavet.

Samtidig er det konsulenternes erfaring at døve borgere med etnisk minoritetsbaggrund kan have et vist kendskab til ydre rammer omkring forskellige formelle situationer, men mangle kendskab til det grundlæggende indhold i situationen.

Han sad nede i overformynderiet og der skulle være drøftelse af samvær med børnene. Så fortæller han at konen – der sad over for ham – hun var ikke rigtigt klog, og hun var også kommet ind i noget voodoo! En nat var han vågnet op sådan et stykke over sin seng og så havde hun givet slip, og så var han faldet ned 'bang' og havde brækket benet

Ovenstående eksempel udgør formentlig et af de mere yderliggående tilfælde, men samme erfaring refereres i forbindelse med møder i skoler og daginstitutioner. Forældrene er bevidste om de skal indfinde sig til det pågældende møde, men formålet med og indholdet af arrangementet står dem ikke klart. Der ligger derfor også en stor arbejdsopgave hos konsulenter og vejledere i at forberede den døve borger med etnisk minoritetsbaggrund på forskellige formaliserede kommunikationssituationer.

OPFATTELSER AF FAMILIENETVÆRKET

Der hersker generel enighed hos konsulenterne om at døve med etnisk minoritetsbaggrund har et stærkere familienetværk end døve med dansk etnisk baggrund. Det er konsulenternes erfaring at døve med etnisk minoritetsbaggrund ofte er meget påvirket af familiens holdninger. De hviler i en tro på at deres familie vejleder dem ifølge nogle stærke traditioner. Det skal dog understreges at disse udsagn hovedsageligt knyttes til familier med muslimsk baggrund. Som modbillede til dette fremhæver konsulenterne døve med dansk etnisk baggrund, hvis ageren er langt mere præget af selvstændighedsfølelse og en trang til at kunne selv. Stort set alle konsulenter mener at det tætte familienetværk som omgiver den døve borger med etnisk minoritetsbaggrund, kan ses som både en ressource og en belastning.

RESSOURCE

Kendetegnende for det tætte familienetværk er at man støtter og hjælper hinanden og drager stor omsorg for hinanden. Konsulenterne vurderer ganske vist at der i familiesammenhæng faktisk foregår flere ting hen over hovedet på den døve borger end der gør for en döv borger med dansk etnisk baggrund, fordi kommunikationsvilkårene ofte er dårligere. Men dette opvejes af at man som döv i en familie med etnisk minoritetsbaggrund får en stærkere fornemmelse af hvad det vil sige at være en familie. Det følelsesmæssige bånd til familien som man vokser op med, opvejer at man ikke har den direkte kommunikation.

Disse familiemæssige forhold ses af konsulenter og vejledere som en kontrast til mange danske døves familieforhold. Her har familien en anden position i den døves opvækst. Dette ses som en følge af at den døve måske har tilbragt en stor del af sit liv på en døveskole eller et elevhjem. Resultatet er en anden form for opvækst hvor socialiseringen i højere grad sker af jævnaldrende end af nære familiemedlemmer. Unge døve med etnisk minoritetsbaggrund tager selvfølgelig også i et vist omfang imod tilbud om døveskole og elevhjem, men det er konsulenternes erfaring at de stadig har en stærk kontakt til familien. I kraft af et stærkere familienetværk får døve med etnisk minoritetsbaggrund et bedre indblik i nære relationer. De får en viden om hvordan man skaber sin egen familie.

BELASTNING

Om kontakten med døve med etnisk minoritetsbaggrund er det en generel udmelding fra konsulenter og vejledere at familienetværket har stor indflydelse på den døve borgers beslutninger. Den døve borger begrundes ofte sine beslutninger med hensynet til familien. Konsulenterne beretter om oplevelser hvor familiens forventninger til den døve borger med etnisk minoritetsbaggrund, er blevet oplevet som et pres og har ført til nederlag.

Og selv om han ikke var sammen med sin familie, så var deres ideer meget bestemmende – også for hvad han synes der var en god måde at være sammen på. Han var den førstefødte, så der var nogle ting forbundet med det som han faktisk skulle, og som han ikke magtede. Og de nederlag... altså det er jo både godt og skidt ikke...

I denne sammenhæng henviser konsulenterne især til beslutninger omkring uddannelsesmuligheder og valg af ægtefælle.

Det er ligeledes konsulenternes oplevelse at familienetværkets værdier til tider kan virke begrænsende for de muligheder den døve borger med etnisk minoritetsbaggrund har for kontakt med døve med dansk etnisk baggrund. Her fokuseres der hovedsageligt på gruppen af unge døve. For denne gruppe støder ønsket om at tage imod af de tilbud som gives, fx at komme på en fortsættelsesskole som indebærer muligheden for at bo uden for forældrenes hjem, imod familiens forestillinger om hvad det er passende for den unge døve at deltage i. Konsulenterne oplever at især unge døve kvinder med etnisk minoritetsbaggrund rammes af dette, når de for eksempel har et ønske om at tage imod et tilbud fra en fortsættelsesskole. Flere familier giver udtryk for at savne acceptable tilbud. Denne begrænsede kontakt med andre danske døve har naturligvis konsekvenser for mulighederne for at blive integreret i den danske døvekultur.

Som nævnt i foregående afsnit er det konsulenternes indtryk at døve med etnisk minoritetsbaggrund i højere grad end døve med dansk etnisk baggrund er udsat for at kommunikationen i familien foregår hen over hovedet på dem – at de ikke inddrages i kommunikationen. Selv om alle døve oplever dette i familiesammenhæng, er det konsulenternes vurdering at den døve med etnisk minoritetsbaggrund ikke vil stille spørgsmålstejn ved familiens måde at agere på, mens døve med dansk etnisk baggrund i højere grad vil gøre oprør, gå egne vegne og selv søge information. Den døve med etnisk minoritetsbaggrund fastholdes altså i et afhængighedsforhold til familien.

SAMARBEJDE OG MODSTAND I MØDET

Interviewene med konsulenter og vejledere repræsenterer to overordnede holdninger til mødet mellem døve med etnisk minoritetsbaggrund og konsulenter og vejledere. Mødet beskrives på den ene side som et forhold præget af mistro, og på den anden side som et meget tillidsfuldt forhold.

MISTRO

Interviewene med konsulenter og vejleder giver på den ene side et billede af en döv borger med etnisk minoritetsbaggrund som møder konsulent/vejlederen med holdningen du skal hjælpe mig. Denne borger møder ofte også med en forventning om at få noget med hjem fra mødet i form af økonomisk støtte eller lignende. Nogle konsulenter rapporterer også at den døve borger med etnisk minoritetsbaggrund har en forvrænget forestilling om hvordan det danske system fungerer:

DØVE FORÆLDRE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUND

– kortlægning af behov og udfordringer

Altså for eksempel ved de måske ikke at man ikke forhandler med sagsbehandlerne ... jamen, prutter om priserne og siger 'du kan da godt lige give det' og 'fordi jeg er handicappet så har jeg krav på det!' Altså, det er der jo ikke plads til i lovgivningen, men sådan oplever jeg det nogen gange. I hvert fald at de mener: 'jamen, vi kan da lige forhandle om det her... altså hvis du giver mig det så giver jeg dig det'...

Konsulenten understreger at det i disse forhold er vigtigt at det er den døve borger selv der har kontakten med 'beslutningstagere' (fx sagsbehandlere i kommunen) således at forholdet mellem konsulent og borger ikke bliver påvirket af eventuelle negative responser, som fx afslag på en ansøgning. Afvisninger fra 'beslutningstagere' overføres meget nemt på konsulenten og skaber yderligere mistro i forholdet. Den døve borger med etnisk minoritetsbaggrund kan have svært ved at skelne mellem den beslutningstagende instans og konsulentens rolle.

TILLID

Samarbejdet beskrives også som et meget tillidsfuldt forhold præget af holdningen her ved jeg at jeg får hjælp. Konsulenten møder en åbenhed for at problemer oplevet i dagligdagen kan være udtryk for forskelle mellem hjemlandets kultur og den danske kultur. Der gives udtryk for en generel oplevelse af åbenhed over for at den danske kultur kan rumme nogle bedre ting end hjemlandets. En konsulent nedtoner i interviewet sin positive oplevelse af mødet ved at give udtryk for at hun måske 'har været heldig med de familier hun har mødt'. Bag denne udtalelse ligger en forestilling om at de fleste familier med etnisk minoritetsbaggrund nok ikke ville repræsentere en sådan holdning. Konsulenten vurderer altså sin egen oplevelse som en undtagelse.

Nogle konsulenter og vejledere giver udtryk for at kontakten til døve med etnisk minoritetsbaggrund er tættere end med danske døve. Dette tolkes som et resultat af hyppigheden af kontakten mellem de to parter. De oplever ligeledes at der fra døve med etnisk minoritetsbaggrund er stor åbenhed over for at fortælle om deres liv. Men i modsætning hertil står hos andre konsulenter og vejledere oplevelsen af at døve med etnisk minoritetsbaggrund ikke giver mange informationer om sig selv. Det påpeges at det at få samtalen sporet ind på eventuelle personlige problemer, stiller krav til konsulenten. Konsulenten skal gøre opmærksom på at hendes rolle også kan indeholde disse aspekter. Dette ses dog ikke som direkte uvilje mod at fortælle om sig selv, men

mere som udtryk for at døve med etnisk minoritetsbaggrund har et ringere tegnforråd. Modtagelsen og brugen af konsulentordningen og forældrevejledningsprojektet er et af de områder hvor der beskrives en forskel i holdningen hos døve med etnisk minoritetsbaggrund og døve med dansk etnisk baggrund. Døve med etnisk minoritetsbaggrund udviser en større værdsættelse af de forskellige tilbud som konsulenter og vejledere har. Især på konsulentområdet beskrives en oplevelse af at døve med etnisk minoritetsbaggrund har nemmere ved at tage imod tilbuddene, hvorimod døve med dansk etnisk baggrund har en større tendens til at mene at de skal kunne klare tingene selv. Denne forskel tolkes som en positiv reaktion på kontrasten til hjemlandets mangel på tilbud af denne slags, men samtidig forklares det også med en forskel i holdningen til konsulentens rolle. Det er konsulenternes oplevelse at døve med etnisk minoritetsbaggrund i denne henseende er mindre fordomsfulde. Hvor der blandt danske døve, ifølge konsulenterne, eksisterer en holdning om at konsulenterne vil bestemme hvad der skal ske så er døve med etnisk minoritetsbaggrund mere åbne over for konsulenternes arbejde. Dette skal samtidig ses i lyset af at konsulenterne faktisk selv opfatter at de i forholdet til døve med etnisk minoritetsbaggrund har en langt mere dominerende rolle. Dette ændres dog over tid når den døve borger får et mere solidt fodfæste i det danske samfund.

INDIVIDUEL VEJLEDNING ELLER GRUPPEARRANGEMENT

Fra forældrevejledernes side tales der om en markant forskel mellem den individuelle vejlednings-situation og deltagelse i gruppearrangementer.

Hvis de for eksempel deltager i den store gruppe, så er det ligesom om de udstiller sig selv. Altså de bliver lidt udstillet i forbindelse med deres kulturelle viden eller ikke-viden. Men når man så er hjemme ved dem, jamen, så er det jo fri tale. Så kan vi frit udveksle ...

Når vejledningen foregår individuelt og som hjemmebesøg, udviser den døve forælder med etnisk minoritetsbaggrund tryghed ved at kommunikere frit med forældrevejlederen. Men deltager den samme forælder i et gruppearrangement for døve forældre, oplever forældrevejlederen at der kan opstå en følelse af usikkerhed hos den døve borger med etnisk baggrund.

En anden ting er hvad de etniske forældre oplever, hvordan de spørgsmål de stiller, bliver opfattet. Der er mange af de danske døve der vil hæve øjenbrynene lidt og se undrende ud og sådan. Det handler jo ikke om at man er mindre begavet eller noget. Det handler jo om at man mangler noget, altså mangler nogen ting i sin baggrundsviden...

I forhold til kommunikation mellem døve med etnisk minoritetsbaggrund og døve med dansk etnisk baggrund blev det tidligere i rapporten påpeget at problemer i kommunikation som skyldes et dårligt tegnsprog ikke umiddelbart blev kædet sammen med ens sproglige niveau, men snarere blev forstået som manglende intelligens hos den døve borger med etnisk minoritetsbaggrund. Her ses et tilsvarende fænomen hvor det dog er en persons manglende viden om samfundet, som tolkes som udtryk for manglende intelligens.

KULTUR OG RELIGION

Flere konsulenter oplever at de i visse tilfælde i mødet med døve med etnisk minoritetsbaggrund støder ind i kulturelle barrierer i form af forestillinger og holdninger som den døve ikke ønsker at fravige. I disse situationer oplever en fuldstændig mangel på imødekommenhed, og at den døve borger holder fast på sin måde at gøre tingene på. Konsulenterne ser dette som en fundamental forskellighed fra dansk kultur. I dansk kultur hersker der en forventning om at man formår at reflektere og tage stilling til omverdenen, sige til og fra, og vælge sin egen vej. Som modsætning til dette tegner konsulenterne et billede af en gruppe af døve borgere med etnisk minoritetsbaggrund som læner sig op ad traditioner og normer som de har med sig fra deres hjemland.

Det er konsulenternes erfaring at især en persons trosretning kan udgøre en barriere for samarbejdet. Selv om døve med etnisk minoritetsbaggrund kommer med meget forskellige baggrunde, så oplever konsulenterne at deres tro har større betydning for dem end den har for døve med dansk etnisk baggrund. Døve med dansk etnisk baggrund lader sig ifølge konsulenter og vejledere mere præge af politik og sprog. Især i forbindelse med islam bliver troen en meget dominerende faktor for den døve borgers fortolkning af og ageren i verden. Som professionel møder konsulenterne ofte modstand fordi de ikke forstår hvad troen betyder for muslimer. Konsulenterne på den anden side efterlyser en evne til at kunne reflektere over den tro man har. Mangel på denne evne til refleksion hos den døve borger med etnisk minoritetsbaggrund gør at konsulenterne oplever at deres arbejde bliver tungere i mødet med disse borgere.

Hun ved godt hvad hun skal, men hun ved ikke hvorfor, og hun ved ikke hvordan det som sådan påvirker hende. Dem der har det sådan, dem kan man jo ikke ... forvente eller forlange af at de skal reflektere over hvilken indvirkning det har på dem selv ...

Samtidig er det konsulenternes oplevelse at den døve borger med etnisk minoritetsbaggrund ikke har samme stærke overbevisning omkring deres tro som hørende borgere med etnisk minoritetsbaggrund har. Det er deres erfaring at de døve har nemmere ved at fralægge sig deres kulturelle arv fra hjemlandet, fordi de alligevel ikke har været fuldbyrdede medlemmer af deres hjemlands kultur. Gennem opvæksten har den døve borger med etnisk minoritetsbaggrund været mere isoleret end den hørende og ikke haft samme mulighed som de hørende for at følge med i troens konkrete indhold. Konsulenterne oplever også flere døve med etnisk minoritetsbaggrund som har et stort ønske om at 'blive danske'. Dette tolker konsulenterne som en ny mulighed for den døve borger med etnisk minoritetsbaggrund for at passe ind i et samfund. En mulighed som de ikke har haft i deres hjemland.

TILKNYTNING TIL DØVEMILJØET

Billedet af hvordan døve med etnisk minoritetsbaggrund er tilknyttet døvemiljøet, præges ligeledes af forskellige holdninger. På den ene side fortælles der om borgere som er godt integreret i den danske døvekultur, og på den anden side om borgere som i bedste fald tilhører en marginaliseret del af den døve subkultur. Igen er der tale om to poler i et spektrum af døve borgere med etnisk minoritetsbaggrund.

Konsulenter og vejledere nævner forskellige faktorer som har betydning for integrationen af den døve borger med etnisk minoritetsbaggrund i døvekulturen. Først og fremmest har det stor betydning for en god integrationsproces at den døve borger fremstår som en ressourcerstærk person som selv formår at skabe kontakt til døvemiljøet. Desuden oplever konsulenter og vejledere at det er af betydning om den døve borger med etnisk minoritetsbaggrund har 'en interessant historie med sig'. I begrebet 'interessant historie' gemmer sig en allerede eksisterende tilknytning til døvemiljøet i form af fx opvækst på en døveskole eller blandt andre døve. Samtidig er det konsulenternes erfaring at unge døve med etnisk minoritetsbaggrund når de er tilknyttet en døveskole, ofte danner en lille lukket gruppe hvilket hæmmer integrationen. Konsulenterne forklarer dette med at de unge døve med etnisk minoritetsbaggrund ofte anses for at være ressourcetsvage, og derfor

DØVE FORÆLDRE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUND

– kortlægning af behov og udfordringer

kun formår at blive integreret delvist og ikke på lige fod med unge døve med dansk etnisk baggrund. Ifølge konsulenter og vejledere kan det altså være vanskeligt som voksen at komme ind i den danske døvekultur.

Hun kommer i døveverdenen. Men mest i sådan nogen små subkulturer der findes.

I denne sammenhæng er det også vigtigt at nævne at konsulenterne oplever at døve med etnisk minoritetsbaggrund altså godt kan have en vis tilknytning til døvemiljøet, men efterhånden som de bliver ældre mindskes denne kontakt til fordel for kontakten med familien. Alder og 'ståsted i livet' kan altså også være en faktor som påvirker den tilknytning den døve borger med etnisk minoritetsbaggrunds har til døvemiljøet.

Konsulenterne bemærker også at det har betydning om den døve med etnisk minoritetsbaggrund er mand eller kvinde. Det er deres erfaring at flere døve mænd med etnisk minoritetsbaggrund har nemmere ved at knytte kontakt til døvekulturen end døve kvinder med etnisk minoritetsbaggrund. Det er konsulenternes erfaring at kvinder ikke har samme muligheder for at knytte kontakt til døvemiljøet grundet det meget traditionelle kønsrollemønster i den kultur hun er opvokset i. Både konsulenter og vejledere bemærker at især enlige kvinder med etnisk minoritetsbaggrund er meget isolerede.

Endelig nævnes det at Døves Kirke har en stor betydning i det danske døvemiljø. Derfor kan det naturligvis opleves som en stor barriere at blive integreret i det danske døvemiljø hvis man kommer med en anden trosretning i sin bagage.

OPFATTELSER AF FORÆLDREROLLEN

Der hersker en generel opfattelse blandt konsulenter og vejledere om at døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund grundlæggende har de samme problemstillinger i forbindelse med forældrerollen som ressourcetsvage døve forældre med etnisk dansk baggrund. De henvendelser som konsulenter og vejledere får fra døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund er oftest de samme som dem de får fra ressourcetsvage døve forældre med dansk etnisk baggrund. I forældrevejledernes tilfælde drejer det sig om hjælp til samarbejde med sundhedsplejerske, daginstitution eller skole. Som resultat af at forældrene tilhører et sprogligt mindretal vil kommunikation om barnets og familiens hverdag mellem personale og forældre være meget lille, da de ikke har

et fælles sprog at gribe til. Samme problemstilling opleves naturligvis også af døve forældre med etnisk dansk baggrund. I konsulenternes tilfælde er det igen den skriftlige kommunikation der kommer i fokus. Henvendelser drejer sig her ofte om skriftlige informationer mellem daginstitution/skole og hjem.

MANGLENDE VIDEN OM 'SÅDAN PLEJER VI AT GØRE'

Det bemærkes at problemstillingerne kan kompliceres yderligere af faktorer som manglende viden om det danske samfundssystem, og at manglende kendskab til danske normer og værdier på opdragelsesområdet kan føre til misforståelser i forhold til daginstitution og skole.

Der var en familie som havde inviteret børnehaven på besøg, og de havde bagt kage og alt muligt. Men så da børnehaven kom på besøg, så sad forældrene inde i køkkenet. Børnehaven sad inde i stuen sammen med to pædagoger, og forældrene sad i køkkenet. Og det var først da jeg kom og ved en tilfældighed talte med børnehaven om at de havde været på besøg, at vi fik snakket om det. 'Det er altså noget underligt noget' siger de. 'De sad altså inde i køkkenet forældrene!'. Så tog jeg en snak med moren, hvor jeg sagde: 'Ved du hvad? Her i Danmark er det rent faktisk sådan at vi deltager'. 'Er det det?' sagde hun. 'Det var jeg slet ikke klar over'.

Misforståelser som disse får ifølge konsulenter og vejledere også konsekvenser for de pågældende borgeres børn, fordi deres følelse af at være anderledes i kraft af at have døve forældre bliver bestyrket yderligere af forældrenes manglende kulturelle kompetence.

OPDRAGELSEFORM

Interviewene med konsulenter og vejledere efterlader ikke noget ensartet billede af opdragelsesformer blandt døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Dette er naturligvis ikke overraskende for som nævnt dækker betegnelsen døve med etnisk minoritetsbaggrund over en mangfoldighed af borgere som kun har det til fælles at de eller deres forældre er indvandrede til Danmark. Når konsulenter og vejledere skal beskrive de opdragelsesformer de oplever i familier med etnisk minoritetsbaggrund opstiller de to modeller som må betegnes som modpoler. Det ene yderpunkt beskrives som en autoritær opdragelsesform

hvor forælderrollen er meget dominerende. Som regel er faderen den styrende figur i familien. Det er ham der bestemmer. I familier hvor denne opdragelsesform er herskende, oplever vejlederne at respekten for faderen kan udvikle sig til angst.

Der er en respekt overfor de der fædre der for mig som dansk er lidt altså hvor det kammer over. så det ikke er at have respekt, men måske at være lidt bange for sin far

I den anden ende af spektret ses ifølge konsulenter og vejledere en form for laissez faire opdragelse. Denne opdragelsesform, som er karakteriseret ved at der afstås fra enhver form for indgreb eller styring i barnets adfærd, skønnes af vejlederne at give problemer i forhold til omgivelserne.

Fordi forældrene synes jo at det er i orden. Det er nok mere omgivelserne der synes det er et problem. Og det bliver det så også for forældrene, fordi man får henvendelser fra skolen og børnehaven om at, at man ikke kan passe ind socialt ...

For begge opdragelsesformer gælder det ifølge konsulenter og vejledere at de mangler et aspekt som er af væsentlig betydning for senere at kunne klare i det danske samfund. Ingen af disse holdninger til opdragelse vægter betydningen af kommunikation.

Ja eller 'på den ene side eller på den anden side' – at man gør sig de der overvejelser. Dem er der ikke så mange af. Det er mere sort-hvidt, ikke?

I modsætning hertil karakteriserer konsulenter og vejledere 'en kommunikerende opdragelsesform' som typisk dansk. Det er konsulenter og vejlederes oplevelse at mange døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund ikke har forståelse for hvor væsentlig kommunikation er i børneopdragelse. Vejledere og konsulenter mener at konsekvensen bliver at barnet ikke tilegner sig en grundlæggende evne til at kunne argumentere over for sine medmennesker, som har afgørende betydning for at kunne indgå i en dansk sammenhæng. En konsulent mener dog at dette ikke kun kan tilskrives gruppen af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Det påpeges her at det er et mere generelt problem for gruppen af døve forældre at der ikke foregår så meget 'mellemsnak' i familien, dvs. kommunikation der kæder forskellige begivenheder sammen eller fokuserer på mellem menneskelige relationer. Kommunikation i familien foregår når noget konkret skal ske. Dette

tolkes som et resultat af den døves egen manglende erfaring på området som følge af en opvækst i en hørende familie hvor det ikke altid har været muligt at være med i kommunikationen.

SELVSTÆNDIGHED OG ANSVAR

Opfattelsen af børns selvstændighed er et af de områder hvor flere konsulenter og vejledere påpeger at de oplever en konkret forskel hos døve forældre med dansk etnisk baggrund og hos døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Der tegner sig ikke et entydigt billede af at den ene gruppe generelt opfatter barnet som mere selvstændigt end den anden gruppe. Konsulenterne nævner som eksempel at de oplever at flere børn af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund forventes at kunne tage ansvar for sig selv i trafikken allerede som treårige. I modsætning hertil oplever de at den et-årige ikke selv får lov til at spise sin mad. Konsulenter og vejledere mener at hvis man sammenligner fx disse to områder vil det i en dansk etnisk sammenhæng forholde sig omvendt. Den treårige skal altså kunne klare mere end borgere med dansk etnisk baggrund ville forvente, mens der til den etårige ikke stilles forventninger om at kunne spise selv.

Spørgsmålet omkring selvstændighed bliver også relateret til et spørgsmål om ansvar. At et barn vokser op i en tosproget familie hvor forældrene måske ikke altid kan gebærde sig på det sprog som det øvrige samfund bruger, skaber ofte nogle problemstillinger i forholdet mellem barn og voksen. Barnet vokser op i begge kulturer og tilegner sig begge sprog, og kan i forskellige situationer komme til at fungere som mellemled mellem de to kulturer – konkret handler det om at børn i nogle situationer kan og vil blive brugt som tolk. Det er konsulenternes og vejledernes erfaring at gruppen af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund i denne sammenhæng har de samme problemstillinger som døve forældre med dansk etnisk baggrund. Men de understreger samtidig at denne problemstilling er mere fremherskende blandt døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund, og at de oplever at forældrene er mindre bevidste om det u hensigtsmæssige i at pålægge børnene det ansvar der følger med rollen som tolk. Det er derfor konsulenternes forventning at børn af døve med etnisk minoritetsbaggrund ofte kommer til at stå med et meget stort ansvar i familien.

DØVE FORÆLDRE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUND

– kortlægning af behov og udfordringer

FYSISK AFSTRAFFELSE

Flere konsulenter nævner at de er vidende om at der i flere døve familier med etnisk minoritetsbaggrund til tider sker fysisk afstraffelse af børnene. Konsulenter og vejledere understreger at de har samme erfaring fra døve familier med dansk etnisk baggrund, men at de vurderer at det sker hyppigere i familier med etnisk minoritetsbaggrund.

Jeg har også nogen etniske familier hvor jeg ved der bliver slået. Det kan selvfølgelig også ske i danske familier, men jeg har indtryk af at man bliver slået fordi man ikke opfører sig ordentligt ... at det er den måde man opdrager på...

Konsulenter og vejledere giver altså udtryk for at der kan være en større accept af brug af fysisk afstraffelse i døve familier med etnisk minoritetsbaggrund.

Ja forældrene vil sige: 'Jeg har ikke taget skade altså, jeg er selv blevet slået og jeg har ikke taget skade, altså ...'!

Konsulenterne bygger denne antagelse på deres erfaringer fra samarbejdet med døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund, hvor forældrene forsvare og forklarer deres brug af fysisk afstraffelse med erfaringer fra egen opvækst.

ANSVAR FOR BARNET

Et aspekt af forældrerollen som flere konsulenter bemærker, er en oplevelse af manglende vilje hos døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund til at ville tage ansvar for deres barn i forbindelse med barnets trivsel i daginstitution og skole. Det er konsulenternes erfaring at de støder på en ligestyldighed hos de døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund når de påpeger at deres barn har problemer i dagsinstitution eller skole.

Det var ikke deres ansvar, hvis ungerne havde det skidt eller havde problemer. Det er ikke fordi jeg mener at de ikke føler ansvar for dem i hjemmesituationen, men det derude, uden for hjemmet, det involverer ikke deres aktive medvirken ...

Konsulenter og vejledere oplever at det kan være svært at snakke konstruktivt med døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund om problemer i børnenes dagligdag. Forældrene siger fra og mener ikke at deres børns problemer i daginstitution

og skole involverer dem. Konsulenter og vejledere står uforstående over for denne holdning, og udtrykker usikkerhed om hvorvidt det skal tolkes som en anderledes autoritetsopfattelse, eller om det kan hænge sammen med forældrenes egen oplevelse af gennem deres opvækst ikke at være blevet tillagt et ansvar, og som resultat heraf ikke formår at påtage sig ansvaret som forældre.

ANALYSE AF INTERVIEW MED FORÆLDRE

I dette afsnit følger en præsentation af interviewene af de fire døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund. På baggrund af vurderingen af forældreinterviewenes repræsentativitet fremstår præsentationen i en forholdsvis kort form. Resultaterne vil efterfølgende blive sammenholdt med resultaterne af de øvrige interview.

Interviewene bliver ikke behandlet separat, og der gives ikke en fuld beskrivelse af den enkelte forælders historie. Gruppen af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund er så lille at dette ville give anledning til genkendelse af den enkelte interviewperson. Dette betyder dog ikke at kendskabet til den enkeltes baggrund ikke er inddraget i de overvejelser der er blevet gjort.

Gruppen af interviewede forældre med etnisk minoritetsbaggrund består af to førstegenerationsindvandrere og to andengenerationsindvandrere. Ud af de fire interviewede forældre har tre en opvækst i en muslimsk sammenhæng og en har katolsk baggrund.

KOMMUNIKATION MED OMGIVELSERNE

I FAMILIEN De fire interviewede forældre adskiller sig fra hinanden i deres tilegnelse af dansk tegnsprog. De to andengenerationsindvandrere er vokset op med dansk tegnsprog som deres modersmål, og har begge i deres familie haft mulighed for at kommunikere på tegnsprog med deres søskende. Den ene har endnu en døv søskende, mens den anden kun har hørende søskende. Ingen af de to har dog gennem deres opvækst kunnet kommunikere på tegnsprog med deres forældre.

Den ene førstegenerationsindvandrer er kommet til Danmark som flygtning og har modtaget undervisning i dansk tegnsprog. I kommunikationen med familienetværket er dansk tegnsprog det dominerende sprog da flere familiemedlemmer

er døve. Den anden førstegenerationsindvandrer er kommet til Danmark som følge af ægteskab med en dansk statsborger, og har lært sit danske tegnsprog af sin ægtefælle som også er döv. Kommunikationen med familienetværket er meget overfladisk – via fagter og gestus – da familien ikke har tilegnet sig et tegnsprog. Begge interviewpersoner har altså tegnsprog med sig fra deres hjemland, men anvender kun dansk tegnsprog i deres hverdag.

I kommunikationen med egen ægtefælle og børn ligger vægten for alle fires vedkommende på dansk tegnsprog. Ud af de fire interviewede forældre har to døve ægtefæller og to hørende. Alle interviewpersoner har kun hørende børn, og alle insisterer på at dansk tegnsprog er det herskende fællessprog i familien. Især er det vigtigt for forældrene at børnene lærer tegnsprog så de kan kommunikere med hinanden. Der ligger dog en væsentlig forskel i argumentationen herfor. Tre ud af de fire forældre ønsker en nuanceret kommunikation med deres børn, og for én er det vigtigt at børnene som følge af deres tegnsprogskompetence kan hjælpe deres døve forældre i forskellige situationer. Hvor det hos denne forælder ligger som en forventning til børnene at de på et tidspunkt vil kunne fungere som tolk for ham, giver to af de fire forældre direkte udtryk for at de ikke ønsker at kommunikation med omgivelserne skal gå gennem deres børn. De refererer begge til konkrete situationer hvor de har oplevet at deres børn af omgivelserne er blevet tildelt en funktion som tolk, og begge har i disse tilfælde grebet ind og omgået kommunikationsbarrieren på anden måde.

UDEN FOR FAMILIEN Alle fire forældre anvender i hverdagen hovedsageligt gestik, SMS eller anden skriftlig kommunikation i kommunikationen med de hørende omgivelser. Dette kan være i mødet med pædagoger eller andre forældre i de daglige hente-bringe-situationer i børnenes institution eller i mødet med kollegaer. Den daglige overlevering af information mellem hjem og institution om barnets hverdag foregår via en dagbog, og i mødet med andre forældre anvendes gestik og SMS. På arbejdspladsen oplever flere af forældrene at kollegaer har interesse for tegnsprog og har lært nogle grundlæggende tegn. En forælder bemærker desuden at medarbejderne på hendes arbejdsplads har fået tilbud om tegnsprogsundervisning og at flere har taget imod dette tilbud.

I mere formelle situationer, så som møder med en sagsbehandler eller bankrådgiver, bruger de fire forældre tolk. To af de fire forældre nævner

dog at hvis de går til læge klarer de sig uden tolk, og gør i stedet brug af skriftlig kommunikation. Ingen af forældrene giver udtryk for at opleve ekstraordinære kommunikationsvanskeligheder i hverdagen.

MØDET MED DET DANSKE SAMFUND

Ud af de fire interviewede forældre er to født og opvokset i Danmark. Det danske samfund har altså været udgangspunktet for deres opvækst, uddannelse og liv, og det er derfor heller ikke forventeligt at de vil opleve store problemer i mødet med dette. De to øvrige forældre er begge kommet til landet på et senere tidspunkt i deres liv og har været her i henholdsvis 6 og 21 år. Ingen af de fire giver direkte udtryk for at opleve problemer i mødet med det danske samfund.

Det er dog tydeligt at de to førstegenerationsindvandrere gør større brug af den støtte der kan hentes fra konsulenter og vejledere i hverdagen. Den ene førstegenerationsindvandrer oplevede i starten af sit ophold i Danmark at støde ind i barrierer på grund af sin manglende viden omkring det danske samfundssystem, normer og traditioner. Hun har med tiden tilegnet sig denne information via sit netværk i døvemiljøet og via kontakten med børnenes daginstitution. Hun er opmærksom på at der i forbindelse med hendes ene barns skolestart vil opstå nye områder hvor hun eventuelt mangler viden. Hun beskriver dog ikke denne tilegnelsesproces som helt problematisk. Den anden forælder som er førstegenerationsindvandrer gør ligeledes brug af konsulentstøtte i sin hverdag, men heller ikke her omtales det som en barriere i hverdagen at have behov for denne støtte.

FAMILIENETVÆRKETS BETYDNING

Tre af de fire interviewede forældre har et forholdsvis stort familienetværk i Danmark. Den fjerde forælder har ingen øvrig familie i Danmark, og her må den fysiske afstand til familienetværket naturligvis tages i betragtning når man beskriver forholdet til familien.

To af de fire forældre – en førstegenerationsindvandrer og en andengenerationsindvandrer – beskriver deres forhold til familien som godt og vigtigt. Familien har stor betydning for dem i hverdagen. De har en god og hyppig kontakt. Tegnsprog anvendes kun til en vis grad i den ene familie, mens det i den anden familie i høj grad anvendes. De to øvrige forældre beskriver begge deres forhold til familien som overfladisk. I den

DØVE FORÆLDRE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUND

– kortlægning af behov og udfordringer

enes tilfælde er det faktorer som fysisk afstand, lav hyppighed af kontakt og manglende fælles sprog som har betydning for forholdet. I den andens tilfælde er det hovedsageligt sidstnævnte faktor som er en barriere for kontakten. Dog skal det nævnes at kontakten til en søskende som ligeledes er døv, beskrives som meget betydningsfuld og god.

De to andengenerationsindvandrere beskriver begge en forskel mellem den danske kultur og deres forældres hjemlands kultur i forhold til socialt samvær med familien. Det er deres oplevelse at familienetværket i hjemlandets kultur har større betydning end i Danmark og at kontakten med familienetværket er hyppigere. I den danske kultur har man nogle mere åbne netværk hvor både familie og venner indgår.

Tre af de fire forældre – to andengenerationsindvandrere og en førstegenerationsindvandrer – mener ikke at deres familie har indflydelse på deres hverdag. De tager kraftigt afstand fra at familien skal forsøge at blande sig i eller bestemme over forhold som har med deres ægtefælle og børn at gøre. Den sidste af de fire forældre forholder sig ikke direkte til om familien har indflydelse på hverdagen.

To af de fire forældre – en førstegenerationsindvandrer og en andengenerationsindvandrer – udviser stor bevidsthed om at deres familienetværk repræsenterer en anden kultur end den de selv lever deres hverdag i. Det er de samme to som angiver at de har et overfladisk forhold til deres familie. Begge forældre giver klart udtryk for at deres hverdag er mest præget af den danske kultur, men at de både inddrager og bevidst fra-vælger elementer af den kultur som deres forældre repræsenterer.

Der kan jeg godt mærke at jeg har både den danske og mit hjemlands opdragelse blandet ind i min måde.

Et fællestræk ved disse to forældre er at de hver især har en ægtefælle som repræsenterer en anden kultur end deres forældres kultur. Særligt for den ene af forældrene har dette været årsag til konflikt med familienetværket da familiens angst ved valget af en ægtefælle med dansk etnisk baggrund skabte stor modstand. Den danske kultur blev i familiens øjne forbundet med usikkerhed og utryghed i en ægteskabsmæssig sammenhæng. Den interviewede forælder giver dog udtryk for hele tiden at have været meget stærk i sin tro på hvad hun ville:

Men jeg prøvede at overbevise hende om at jeg skulle følge mit hjerte og sådan var han. Og det endte så med at hun accepterede ham til sidst (...) jeg sagde det bare kort og godt, og så gav jeg hende lidt fred til at vurdere ham.

Familienetværket har med tiden accepteret dette valg. Den døve forælder har fundet sin måde at håndtere de to kulturer på. De eksisterer parallelt, men er forbundet med meget forskellige normer for samvær. Der er til hver kultur knyttet et regelsæt som den døve forælder følger i den pågældende sammenhæng.

Jamen vi har hans familie her og min familie der. Og når vi er på besøg her, så er det lidt den danske måde, ja sådan lidt mere afslappet. Når vi er på besøg hos min familie, så er det sådan lidt mere 'uha' og ærefrygt. Vi ved vi kommer ind i deres verden (...) jamen så ændrer vi os lidt, ikke? Så sidder man der med det store smil på, og når vi er hos hans familie så er det sådan lidt mere afslappet.

Den døve forælder oplever ingen konflikter ved at følge forskellige normsæt afhængig af hvem hun er sammen med – heller ikke selv om disse normsæt på nogle punkter er i strid med hinanden.

Den anden forælder som har en ægtefælle der repræsenterer en anden kultur end hendes forældres, oplever derimod at modsætningerne mellem de forskellige kulturer ofte er årsag til konflikter i samværet med familien. Denne forælder er meget afklaret i forhold til at have taget et bevidst valg om at leve sit liv i en anden kultur. Hun går derfor ikke på kompromis når det handler om at imødekomme sine forældres ønsker. Dette fører til sammenstød med forældrenes opfattelse af hvad der er rigtigt og forkert. Problemstillingerne kommer især til udtryk i forbindelse med børneopdragelse.

Jeg kan godt mærke at jeg har nogen skænderier med min mor nogen gange om vores syn på børneopdragelse. Fordi jeg følger lidt det danske system nu, ikke? Altså hvis jeg begynder at opdrage min datter efter mit hjemlands anvisninger, så vil det jo bare være anderledes for samfundet her. Derfor er jeg nødt til at sige, at nu har jeg valgt at bo her i Danmark og så må jeg følge de normer der er her.

De to øvrige forældre har begge en ægtefælle fra deres eller deres forældres hjemland. De beskriver begge et mere ukompliceret forhold til familienetværket. Deres samvær med familien er i højere grad præget af hjemlandets kultur og traditioner. Begge personer beskriver deres forhold til familien som harmonisk.

RELIGIONENS ROLLE

Adspurgt direkte om betydningen af religion i deres hverdag er der ingen af forældrene som mener at religion har stor indflydelse på deres hverdag. Ingen af forældrene betragter sig selv som stærkt troende. De følger de overordnede normer og værdier som ligger inden for deres tro, men det er ikke noget som har indflydelse på daglige rutiner.

TILKNYTNING TIL DØVEMILJØET

Alle fire interviewede angiver at have god kontakt til døvemiljøet. Andengenerationsindvandrerne angiver at de har størst kontakt til døve med dansk etnisk baggrund, hvorimod den ene førstegenerationsindvandrer, som har boet relativt lang tid i Danmark, vurderer at have lige mange relationer til døve med dansk etnisk baggrund som til døve med etnisk minoritetsbaggrund.

Den sidste forælder, som også er førstegenerationsindvandrer, har ikke på nuværende tidspunkt så stor kontakt til døvemiljøet som da hun kom til Danmark. Hun brugte på det tidspunkt Den Internationale Klub som indgang til døvemiljøet, og hele døvemiljøet fungerede som kilde til at lære det danske system at kende.

FORÆLDREROLLEN

Ingen af de fire interviewede forældre er af den opfattelse at der er stor forskel på deres måde at opdrage børn og den måde forældre med dansk etnisk baggrund opdrager deres børn. Når man spørger ind til familiernes hverdag og aktiviteterne i denne, så fremstår også et forholdsvist genkendeligt billede som man ville forbinde med hverdagen i en familie med dansk etnisk baggrund. Aktiviteter som legepladsbesøg, udflugter til naturområder og parker, besøg på museer og forlystelsesparker, legeaftaler står på programmet i alle disse fire familier med etnisk minoritetsbaggrund såvel som i mange familier med dansk etnisk baggrund.

VÆRDIER

To ud af de fire forældre – en andengenerationsindvandrer og en førstegenerationsindvandrer – fremhæver dog alligevel nogle for dem afgørende forskelle mellem værdier i børneopdragelsen som de har oplevet dem gennem deres egen opdragelse og som de oplever dem i den danske majoritetskultur. Begge er meget bevidste om at de i deres eget syn på børneopdragelse har valgt nogle elementer fra deres egen opdragelse enten til eller fra.

Der er nogen ting som jeg har oplevet med min opdragelse som jeg har syntes var forkerte, og som jeg så også har sorteret fra. Det jeg tilbyder er sådan en blanding af begge dele.

Når det drejer sig om tilvalg er der fokus på at børn skal have mere respekt for voksne mennesker, og at børn skal vide hvad de må og ikke må. Heri ligger altså et udsagn om at det ikke er disse forældres oplevelse at børn med dansk etnisk baggrund har tilstrækkelig respekt for voksne, og at grænserne for hvad man som barn kan tillade sig er for flydende. Til gengæld understreges det at elementer som fysisk afstraffelse, begrænset frihed og autoritær opdragelse ikke er noget som de ønsker at føre med sig i opdragelsen af deres egne børn.

KONFLIKTLØSNING

Som nævnt tidligere i rapporten blev ingen forældre direkte spurgt om de anvender fysisk afstraffelse. Med udgangspunkt i forskellige cases som blev bragt på bane af enten interviewer eller den interviewede selv og som illustrerede typiske konfliktsituationer i en børnefamilie, forholdt forældrene sig til hvordan de agerer i en given situation. Samtlige forældre beskriver en argumenterende og kommunikerende løsningsform når man stiller dem over for disse potentielle konflikter mellem forælder og barn. En forælder angiver at man i yderste konsekvens kan være nødt til at tage fat i barnet. Men det bemærkelsesværdige er at tre ud af de fire interviewede forældre selv bringer på bane og direkte siger at de aldrig ville anvende fysisk afstraffelse. Med udgangspunkt i de øvrige udtalelser om hvad de tager afstand fra i deres egen barndom, kan dette tolkes som et udsagn om at de selv har været udsat for fysisk afstraffelse i en eller anden grad og nu i deres egen opdragelse tager kraftigt afstand fra dette.

DØVE FORÆLDRE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUND

– kortlægning af behov og udfordringer

LEGEAFTALER / KONTAKT TIL ANDRE FORÆLDRE

Alle forældre angiver at deres børn har god kontakt til andre hørende børn, og at de regelmæssigt har legeaftaler. Disse legeaftaler kan foregå både ude hos andre familier eller i hjemmet hos de døve forældre. Ingen af forældrene har oplevet decideret modstand hos hørende forældre i forhold til disse aftaler. En forælder har dog oplevet usikkerhed hos en forælder i forbindelse med de første aftaler, men denne blev dog hurtigt overvundet af de positive erfaringer.

SAMARBEJDE MED INSTITUTION/ANSVARSPACERING

Som omtalt tidligere oplever alle forældre at håndtere eventuelle kommunikationsbarrierer i hverdagen med børnenes institution/skole på en for dem selv tilfredsstillende måde. Deres oplevelse af det generelle samarbejde med institutionen beskrives ligeledes af alle forældrene som positivt. En forælder beskriver de vanskeligheder som har været i forbindelse med det første barns opstart i en dansk børnehave. Problemstillinger opstod som en følge af forældrenes manglende viden omkring danske vaner og traditioner. Den proces det har været at tilegne sig denne viden fremstilles dog som positiv, og som et samarbejde med institutionen. Denne forælder angiver samtidig at det er forventeligt at de samme problemstillinger vil opstå i forbindelse med barnets start i skole. Stillet over for potentielle problemstillinger som har med barnets trivsel i institution/skole at gøre, fx samvær med andre børn, udviser alle forældrene en åbenhed og samarbejdsvilje over for institution og skole. Der hersker tiltro til institutionens og skoles betydning i børnenes hverdag i gruppen af interviewede forældre.

OPSUMMERING

GRUPPERINGER – I TEORI OG I PRAKSIS

Konsulenter og vejledere laver i teorien en grundlæggende skelnen mellem døve med etnisk minoritetsbaggrund og døve med dansk etnisk baggrund når de udarbejder statistikker over antallet af henvendelser fra døve borgere. Interviewene med konsulenter og vejledere afspejler dog at der i praksis er flere parametre på spil når de kategoriserer døve borgere. Den ene parameter hænger sammen med den døve borgers oprindelsesland og er altså direkte forbundet med om hun har dansk eller ikke-dansk baggrund. Men konsulenterne rapporterer samtidig at mødet med den

døve borger afhænger af graden af behov for hjælp, graden af fælles forståelse og graden af manglende viden. Ingen af disse faktorer kan direkte knyttes til en persons oprindelsesland, og man må derfor nøje overveje om de særlige problemstillinger der opleves for gruppen af døve med etnisk minoritetsbaggrund snarere afspejler en forskel i social og uddannelsesmæssig baggrund.

FOKUS PÅ INDIVIDET I MØDET

Fordi døve med etnisk minoritetsbaggrund ikke kan beskrives som en ensartet gruppe, kræves der i selve mødet med disse døve borgere stort fokus på kommunikationssituationen. Strategier for kommunikationen skal vælges med omhu, og det er vigtigt at have det enkelte individ i fokus. I mødet med nogle individer kan dette gøre at konsulenten får en meget dominerende og styrende rolle, men dette accepteres tilsyneladende af den døve borger med etnisk minoritetsbaggrund.

VÆRDIER I MØDET

Der hersker en generel opfattelse hos alle konsulenter af at de ikke når frem til 'det virkelige arbejde' i mødet med døve med etnisk minoritetsbaggrund. Mødet er præget af beskæftigelse med praktiske ting så som at forstå indholdet af breve eller rammerne omkring et kommende møde med offentlige instanser. Konsulenternes udsagn om at de mangler at komme ind til kernen som handler om 'hverdag og trivsel', er værd at tage med sig i det fremtidige arbejde på at få kontakt med døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Denne forskel mellem 'praktiske ting' og 'hverdag og trivsel' som konsulent og vejledere opstiller, afspejler måske i virkeligheden nogle forskellige forventninger og værdisæt hos de to parter. Det er naturligt at en konsulent og vejleder ud fra sit udgangspunkt gerne vil nå videre end til at sidde og tolke og fortolke breve og reklamer. Men hvis man som døv borger med etnisk minoritetsbaggrund ikke forstår disse informationer som man modtager i overflod, så fylder det uden tvivl meget i ens liv og så bliver forståelsen af dem også til et spørgsmål om hverdag og trivsel. Spørgsmålet som dette møde rejser, er derfor 'hvad er det gode liv?'

Konsulenter og vejledere oplever at døve borgere med etnisk minoritetsbaggrund har en grænse for hvor mange forklaringer de kan rumme. I sådanne situationer sker det at den døve borger trækker sig fra kommunikationen, og konsulenterne tolker dette som et udtryk for en frygt for at fremstå som ubegavet. Man kunne også tænke

sig at der i denne sammenhæng kunne være tale om en forskel på to kulturer. I Danmark hersker en meget forståelsesinsisterede kultur hvor man i andre lande måske fokuserer mere på anerkendelsen af hvad ens samtalepartner siger. Derfor er det tænkeligt at en person der igen og igen har bedt om en forklaring – og stadig ikke forstår – vælger at trække sig fra samtalen fordi det i hendes kultur vil være krænkende for begge parter at bede om yderligere forklaring.

Konsulenter og vejledere rejser også selv spørgsmålet om hvorvidt døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund har en anden autoritetsopfattelse når det drejer sig om samarbejde med dagsinstitution og skole omkring deres barn. En hjørnestein i udviklingen af danske daginstitutioner og skolers arbejde er samarbejdet mellem hjem og institution omkring barnets udvikling og trivsel. Den modstand som konsulenter og vejledere oplever i forhold til dette samarbejde kan tolkes som et udtryk for en forskel mellem to kulturer hvor den ene er præget af lille magtdistance og den anden af stor magtdistance. I en kultur præget af stor magtdistance hersker der en stærk autoritetstro på alle niveauer i samfundet. Det er nemt at forestille sig at en institution/skole som repræsenterer det offentlige system, for døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund fremstår som en autoritet, og at de af denne grund indtager en mere passiv rolle. Samtidig kan man selvfølgelig ikke udelukke – som konsulenterne også selv antyder – at døve forældres egen manglende erfaring med at blive pålagt ansvar kan påvirke den måde de agerer på i forholdet til deres børn. Det er dog vigtigt i denne sammenhæng at understrege at konsulenter og vejledere ikke giver udtryk for at de samme forældre ikke tager ansvar for barnet i de hjemlige rammer.

GENSIDIG TILLID

Det nuancerede billede som tegnes af konsulenter og vejlederes møde med døve med etnisk minoritetsbaggrund, adskiller sig ikke meget fra hvordan mødet kunne opleves mellem konsulenter og døve med dansk etnisk baggrund. Møderne defineres overordnet ud fra nogle almenmenneskelige begreber som mistro og tillid, og disse må ses som to yderpunkter i rammerne for oplevelsen af mødet. Det der er bemærkelsesværdigt ved beskrivelserne af de to situationer, er at der kun i den ene situation hvor konsulent mødes med tillid og åbenhed, drages tvivl om 'repræsentationsværdien' af dette møde. Konsulenten understreger at denne oplevelse nok snarere drejer sig om en undtagelse hvilket altså afspejler en opfat-

telse af og forventning om at døve borgere med etnisk minoritetsbaggrund normalt vil møde med mistro. Generelt kan man sige at de erfaringer som refereres fra møderne vel ikke med sikkerhed kan tilskrives en særlig kulturel baggrund, men måske mere handler om nogle almenmenneskelige værdier. Der er altså en vis risiko for at konsulenter og vejledere i denne sammenhæng selv er med til at opstille nogle barrierer i form af forudindtagede holdninger til døve borgere med etnisk minoritetsbaggrund.

INTEGRATIONSPROCESSEN

Hvis man sammenligner integrationsprocessen for døve og hørende borgere med etnisk minoritetsbaggrund, kan det hævdes at denne i en vis forstand kan forløbe nemmere for døve borgere. Den døve borger synes ikke altid at være bundet af normer og traditioner i samme grad som den hørende borger. På den anden side kan sproglig formåen – som jo ofte er en barriere i forbindelse med integrationsprocessen også for hørende – siges at udgøre en endnu større barriere for døve. Dette skal selvfølgelig ses i forhold til kommunikation med de hørende omgivelser som i sig selv kan være næsten en umulighed. Men en yderligere barriere i forhold til integration i den subkultur som døvemiljøet udgør, består i at den døve borger også skal forholde sig til en vurdering af sit tegnsprog af andre døve. Det fænomen at mennesker indbyrdes vurderer hinandens sprog adskiller sig på ingen måde fra holdninger til sprog i den hørende verden, så i den forstand kan man ikke tale om at der opstilles særlige barrierer for døve med etnisk minoritetsbaggrund. Men hvis man tager i betragtning at der her er tale om en gruppe mennesker som skal integreres i en subkultur, er det et faktum at dette vilkår betyder at der er færre kategorier at bevæge sig inden for. Derfor er der i en sådan sammenhæng større risiko for en marginalisering af døve med etnisk minoritetsbaggrund, og fænomenet må skønnes at have indflydelse på integrationsprocessen. Men det er ikke et fænomen der i særdeleshed tilhører døvekulturen.

SAMMENSTØD I MØDET

INDIVIDUALISME KONTRA FÆLLESSKAB

I alle interview understreges det kraftigt at det særlige familienetværk som tillægges døve borgere med etnisk minoritetsbaggrund, ses både som en ressource og som en belastning. Ingen konsulenter og vejledere foretager en direkte sammenligning med familienetværket for en døv borger med dansk etnisk baggrund. Det må dog anses for naivt at forestille sig at ikke også døve

DØVE FORÆLDRE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUND

– kortlægning af behov og udfordringer

med dansk etnisk baggrund ligger under for et pres fra deres familie. Ovenstående modstilling mellem familienetværket som en ressource og en byrde handler om en konflikt mellem det vi alle ønsker som enkeltpersoner og de interesser den gruppe har, som vi er medlemmer af. Konflikten fokuserer på om vi i vores relationer til andre mennesker først finder ud af hvad vi selv vil og derefter forsøger at få det til at passe med andres interesser, eller om vi som mennesker først og fremmest afpasser vores egne mål og ønsker efter fællesskabets overordnede mål og ønsker. Når konsulenterne påpeger at de oplever at nogle døve borgere med etnisk minoritetsbaggrund er fastholdt i et afhængighedsforhold til deres familie når de skal tage væsentlige beslutninger i deres liv, må det ses som forskellige forventningshorisonter hos de to parter. Konsulenterne repræsenterer en holdning som afspejler en individualistisk kultur hvor identitet har basis i den enkelte; at sige sin personlige mening er kendetegnende for et ærligt menneske, og det forventes at enhver har en personlig holdning. De døve borgere som begrundet deres valg med hensynet til familien repræsenterer en holdning som afspejler en kollektivistisk kultur, hvor identitet har basis i det sociale netværk, og hvor holdninger er forudbestemt af gruppemedlemskabet. I en kollektivistisk kultur tilstræbes at harmoni opretholdes og at konflikter undgås.

Men når familienetværket og synliggørelsen af familienetværket angiveligt spiller så stor en rolle for døve borgere med etnisk minoritetsbaggrund, er det vigtigt også i det professionelle arbejde at gøre sig tanker om hvordan familien kan involveres. Man kan derfor overveje om målet for projektet udelukkende skal være at skabe kontakt til døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund, eller om deres familie også skal defineres som en del af målgruppen i forbindelse med den indledende kontakt.

RELATIV OG ABSOLUT

Vejledere og konsulenter efterlyser en evne hos den døve borger med etnisk minoritetsbaggrund til at kunne reflektere over den trosretning som vedkommende har med sig i sin bagage. Igen repræsenterer konsulenter og vejledere to forskellige forventningshorisonter over for måden at agere på i hverdagslivet. Konflikten mellem konsulenternes ønsker for den måde den døve borger forholder sig til sin tro og dennes faktiske måde at forholde sig, er udtryk for en forskel mellem et relativt og et absolut forhold til tro. Et absolut forhold til tro indebærer – sat på spidsen

– at troen udgør et totalt betydnings- og handlingssystem for individet. Konsulenternes forventningshorisonter har derimod et relativt forhold til tro som udgangspunkt, hvor troen udgør et værdisæt som til enhver tid står til fortolkning for det enkelte individ.

Det må anerkendes at de to forskellige forventningshorisonter er til stede, men i forhold til projektets mål behøver det ikke være ensbetydende med uoverstigelige forhindringer. I et projekt som Forældrevejledning til Døve er der rig mulighed for at udtænke lokale løsninger målrettet små grupper.

Samtidig er det vigtigt at holde fast i at samtlige interview giver et mangfoldigt billede af gruppen af døve borgere med etnisk minoritetsbaggrund. Også når der tales om døve borgere med muslimsk baggrund er der variationer i konsulenter og vejlederes erfaringer med disse borgere. Det er altså vigtigt at holde sig for øje at trosretningen islam er et samlebegreb som omfatter en masse enkeltpersoner, og at døve borgere med etnisk minoritetsbaggrund må betragtes som sådan.

DØVE FORÆLDRE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUND

De fire interview med døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund kan ikke siges at være repræsentative for den brede gruppe af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Interviewene giver selvfølgelig et udsagn om en eksisterende del af gruppen af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund som naturligvis også indgår i målgruppen, og forældreinterviewene er derfor ikke at forkaste som brugbare. Men mange af de problemstillinger som fremhæves af konsulenter og vejledere fremstår som irrelevante i forbindelse med denne gruppe. Især i forbindelse med rollen som forældre virker de fire interviewede forældre som atypiske i forhold til de erfaringer og oplevelser konsulenter og vejledere fremhæver. Billedet af en radikalt anderledes opdragelsesform afspejler sig ikke i interviewene med disse forældre. De problemstillinger potentielle problemstillinger som omtales af konsulenter og vejledere, som fx kompleks sproglig situation i hjemmet, manglende ansvarsfølelse for barnet trivsel i institutions- og skolesammenhæng, anvendelse af fysisk afstraffelse kan ikke genfindes i disse familier. De af problemstillingerne som kan genfindes i interviewene, så som manglende viden om normer og traditioner i danske institutioner og konflikter i forhold til familienetværk som følge af sammenstød mellem forskellige kulturer, opfattes ikke af

forældrene selv som uoverstigelige forhindringer. Tværtimod fremstår et billede af forældre som er bevidste, reflekterende og agerende i forhold til disse problemstillinger. Vigtigt er det også at tre ud af disse fire forældre allerede har været i kontakt med projekt Forældrevejledning til Døve og at den fjerde udviste stor interesse for at deltage i projektets arrangementer

De interviewede forældre fremstår altså ikke som marginaliserede i forhold til den danske døve-verden, og man kan kun glæde sig over at der findes en gruppe af forældre som oplever sig selv som velintegrerede og som gør brug af og udviser tilfredshed med projektets allerede eksisterende tilbud.

På baggrund af disse forældreinterview, sammenholdt med resultaterne af konsulent- og vejlederinterviewene, kan erfaringen fra processen omkring indsamlingen af data bekræftes: nemlig at der eksisterer en restgruppe af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund som det ikke lykkedes at få fat i. Udgangspunktet for undersøgelsen var at få en bred dokumenteret viden om gruppen af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund og de særlige problemstillinger de måtte have. Det er imidlertid ikke inden for undersøgelsens rammer lykkedes at få en bred viden om denne gruppe, da interviewene kun giver et billede af en forholdsvis snæver gruppe af forældre.

Derfor mener jeg at der for projektet ligger en stor udfordring i at tage udgangspunkt i den resterende gruppe af forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Denne gruppe er i nærværende rapport repræsenteret ved to ting; konsulenter og vejlederes erfaring med gruppen, og gruppens respons på at deltage i interviewene. Interviewene med konsulenter og vejledere afdækker forskellige områder hvor forældrene mangler viden og information. Det kan dreje sig om almen viden om a-kasser, banker, pensionsordninger m.m., eller det kan dreje sig om indhold i og forventninger til forskellige situationer som fx forældremøder, børnefødselsdage eller lignende. Dette giver selvfølgelig et billede af hvor det ville være hensigtsmæssigt at sætte ind med information.

Men for at projektet kan indlede et arbejde med disse temaer er det afgørende at forholde sig til denne gruppes afvisende holdning til at deltage i interviewene. Gruppens respons på interviewene vidner om en mangel på tillid til personer/organisationer som de ikke på forhånd har kendskab til. Spørgsmålet bliver derfor ikke i første omgang

hvilke særlige tilbud Forældrevejledning til Døve kan udarbejde til denne gruppe af forældre, men 'hvordan vi som projekt får rystet organisationsauraen af os' og hvordan vi får skabt en positiv kontakt' til gruppen af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Kontakt er en forudsætning for at kunne give denne gruppe af forældre støtte og information. I denne sammenhæng er det oplagt at se på de erfaringer, oplevelser og valg af strategier som fremgår af interviewene med konsulenter og vejledere, og herigennem vurdere hvilke faktorer der fremmer kontakten med gruppen af døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund og hvilke faktorer der opstiller barrierer for kontakten.

FAKTORER DER FREMMER KONTAKTEN:

- Afskaffe 'organisationsauraen'; udbrede kendskabet til mål og indhold i projektet, og afgrænse det fra andre eksisterende ordninger
- Tydelig adskillelse fra 'beslutningstager'
- Personlig kontakt
- Individuel kontakt
- Tid til fokus på detaljer og udvalgt information i mødet med vejlederen
- Vilje til at påtage sig rollen som den der styrer kommunikationen, sorterer og udvælger information
- Accept af familienetværkets betydning, og i et vist omfang inddragelse af familie

FAKTORER DER SKABER BARRIERER FOR KONTAKTEN:

- Sammenfald i den døve forælders opfattelse af 'beslutningstager' og vejleder
- For store mængder af information
- Skriftlig information
- Gruppearrangemeter
- En vurdering af døve med etnisk minoritetsbaggrund med udgangspunkt i deres sproglige formåen
- En forventning hos vejlederen om at beskæftige sig med bestemte emner i mødet
- Familienetværkets modstand

HANDLEPLAN

På baggrund af de ovenstående overvejelser er der udarbejdet følgende handleplan for den fremtidige kontakt med målgruppen 'døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund':

TRIN 1: ETABLERING AF EN POSITIV KONTAKT

På dette trin er det centrale mål at etablere et forhold præget af tillid.

- Første skridt er at knytte en eller flere kontaktpersoner, som selv er døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund til projektet.
- Kontaktpersonerne skal i samarbejde med forældrevejlederne udføre opsøgende arbejde via sms eller 3G-telefon, idet den personlige og individuelle henvendelse er afgørende.
- Målet med det opsøgende arbejde er at få en aftale om et hjemmebesøg, da erfaringen viser at hjemmebesøg er den mest tryghedsskabende ramme for et møde med forældrevejlederen.
- Når mødet er kommet i stand er det vigtigt at forældrevejlederen er bevidst om at de vante forventninger til hvad et hjemmebesøg skal indeholde og lede frem til ikke er gældende i denne situation.
- Udgangspunktet for samtalen skal være hvad den døve borger har lyst til og finder det passende at tale om. Det er ønskeligt at samtalen drejer sig om det nære og konkrete, en snak om hverdagen som forældre og eventuelle problemer, men det er vigtigt at huske at det kan kræve flere møder, før kontakten bliver så tillidsfuld det kan lade sig gøre.

TRIN 2: INFORMERE OM FORÆLDREVEJLEDNING TIL DØVES TILBUD

Når kontaktperson og forældrevejleder skønner at det er etableret en positiv kontakt er næste skridt at informere om Forældrevejledning til Døves tilbud.

- Målet med at informere om forældrevejledningens tilbud er at forældrene får lyst til at gøre brug af tilbuddene.
- Det er vigtigt at afpasse mængden af information, så forældrene ikke trækker sig fra kontakten fordi de fx bliver usikre eller føler sig pressede.
- Der er størst sandsynlighed for at forældrene vil tage imod et tilbud som foregår i den døves kendte hverdagsmiljø og som er rettet mod andre end den døve selv. Det kan derfor anbefales

at begynde med et tilbud om at give information til pædagoger om samarbejde mellem døve forældre og fagpersoner.

- I denne forbindelse er det vigtigt at understrege at succeskriteriet ikke er den døve forælders personlige deltagelse i arrangementet. For at bevare den positive kontakt det vigtigt at respektere at døve forældre ikke nødvendigvis ønsker at have den samme personlige kontakt til børneinstitutioner mv. som man forventer af en familie med dansk etnisk baggrund.
- En positiv erfaring med et sådant informations-tilbud kan åbne mulighed for at den døve forælder senere tager imod tilbud som involverer dem personligt og som indebærer at de skal lære nye omgivelser at kende, fx gruppearrangementer i forældrevejledningens regi.

TRIN 3: UDFORME TILBUD MED UDGANGSPUNKT I MÅLGRUPPENS SÆRLIGE BEHOV

Gennem samværet og den øgede kommunikation med målgruppen er det på længere sigt målet at kortlægge deres behov for information og vejledning og at udforme tilbud der tager udgangspunkt i dette.

- På nuværende tidspunkt har projektet gennem konsulenterne en indsigt i på hvilke områder målgruppen mangler viden, men man savner et nuanceret billede af hvad målgruppen selv oplever som deres behov.
- Tilbudene udformes i første omgang med udgangspunkt i den enkelte persons behov og målrettet den enkelte.
- Det er imidlertid projektets erfaring at erfaringsudveksling giver en øget selvfølelse og indblik i handlemuligheder som de ellers ikke ville have adgang til. Derfor vil det fortsat være et mål at fortælle om de fordele der er ved at indgå i gruppesammenhæng.
- Når forældrevejlederen og kontaktpersonen har skabt en positiv og tillidsfuld kontakt til en række forældre er det hensigten at bringe disse forældre sammen med henblik på at etablere en gruppe som giver mulighed for samvær og erfaringsudveksling.
- Denne proces kan indebære at den døve oplever at skulle overskride nogle grænser, og dette kan midlertidigt gøre både personen og det omgivende familienetværk utryk. Projektet vil tage med i sine overvejelser at familienetværket også udgør en ressource i disse situationer. Konkret kan man åbne gruppearrangementer for familier og pårørende. Dette giver samtidig en udvidet mulighed for at erfaringsudveksling kan ske på flere planer.

- En øget familieinddragelse ligger samtidig i forlængelse af projektets holdning om at samvær mellem hørende børn af døve forældre giver mulighed for positiv identifikation for børnene. Det er nærliggende at antage at dette også vil gøre sig gældende for andre typer af relationer og på tværs af generationer.

TRIN 4: LANGSIGTEDE MÅL

Projektets langsigtede mål er at målgruppen i stigende grad skal inddrages i forskellige gruppesammenhænge. Da projektet på nuværende tidspunkt ikke har indblik i gruppens eventuelle særlige behov, er der på baggrund af den viden som er opnået gennem interviewundersøgelsen udarbejdet følgende ideer til arrangementer:

- En fælles skovtur hvor hele familienetværket indbydes.
- Fælles madlavning som optakt til fest.
- Familieweekend for målgruppen med udgangspunkt i de temaer som normalt præsenteres på projektets familiekurser. Kurset og oplæggene skal sandsynlighed være af kortere varighed.
- Forældrearrangement der kan fungere som brobygning mellem målgruppen og døve forældre med dansk etnisk baggrund. Tanken er at en eller flere døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund fortæller deres historie. Det overordnede mål med arrangementet er en udvidelse af netværket og at deltagerne gensidigt får indblik i hinandens livsvilkår.

Projektets vision i forhold til målgruppen er at kunne give dem de samme tilbud som gruppen af døve med dansk etnisk baggrund får, og at de kan deltage i disse arrangementer på lige fod med alle andre døve forældre. Det er imidlertid vigtigt at holde sig for øje at målgruppen ikke er en konstant størrelse. Der vil også i årene fremover komme nye døve borgere og familier til Danmark der vil stå i den samme situation og dermed også i de samme problemstillinger som rapporten skildrer. Samtidig er det et faktum at folk kommer til landet med forskellig motivation og forskelligt forudsætningsniveau for at blive integreret og derfor er det forventeligt at de vil kunne udnytte tilbudene i forskelligt tempo og omfang. Projektets arbejde i forhold til målgruppen vil derfor løbende skulle foregå på flere trin samtidigt. Endelig er det vigtigt løbende at evaluere indsatsen i forhold til handleplanen og fortsat lave opsamling af erfaringerne fra mødet med målgruppen.

BILAG A

– Nationalitetsopgørelse 2007 (antal af borgere)

	København	Odense	Fredericia	Århus	Aalborg
Afghanistan	1	1		1	
Belgien					
Bosnien	3	4	2		
Chile					
Dubai					
England					
Estland			2		
Filippinerne	2				
Finland	2		1		
Frankrig		1			
Færøerne					
Grækenland	1				
Grønland	4	1	2		1
Hercegovina					
Holland	1				
Indien	2				
Irak	3			2	
Iran	2			2	
Irland				1	
Island	1	2			
Israel					
Italien	4	2			
Kina	2				
Korea					1
Kosovo					
Kroatien	3	1			
Letland	1				
Libanon	7				3
Litauen	1				
Marokko	4				1
Mexico					
Norge	4				
Pakistan	2	2			
Palæstina	1				
Polen	15	4	3	3	7
Portugal					
Rumænien					
Rusland	4				
Serbien		2			
Somalia	2		1	1	1
Spanien		1			
Schweiz					
Sri Lanka					1
Sverige	1		2		
Syrien			1		
Taiwan		1			
Thailand	1				1
Tjekkiet			2		
Tyrkiet	15		4		
Tyskland					
Ukraine	2				
Ungarn	3				
Uruguay	1				
Vietnam	1			1	1
Zambia					
Ægypten	5				
Andet	3		3	2	4
Estland					
I alt	104	22	23	13	21

- **Briefing;** informerer om projektet og formålet med interviewet
- **Fakta:** Hvilket område arbejder de interviewede i?
Hvor stor kontakt har den interviewede – estimeret – med døve med etnisk baggrund?
- Under hele interviewet gælder:
 - tid til at udvikle egne historier
 - opfølgning med spørgsmål der kan afklare centrale episoder og holdninger
 - fokus på 'hvad' og 'hvordan'
 - også spørge til positive erfaringer

Forskningsspørgsmål

(Generelt)

Er der i det daglige arbejde som døvekonsulent/familiekonsulent/forældrevejleder behov for at skelne mellem døve og døve med etnisk minoritetsbaggrund

Interviewspørgsmål

- Hvilke grupperinger er det relevant at operere med i dit daglige arbejde?
- Mener du at man kan opdele jeres brugere i forskellige grupper?
- Mener du at man bør skelne mellem døve og døve med etnisk minoritetsbaggrund?
- Det kan være svært at definere gruppen af døve med etnisk minoritetsbaggrund; hvordan vil du definere den? Hvem tænker du på?
- Udover hvad du lige har sagt, hvad karakteriserer dem så yderligere?
- Har du positive/negative oplevelser omkring mødet med døve med etnisk minoritetsbaggrund?
- Vil du forsøge at beskrive en situation fra dit arbejde hvor dette træder frem?
- Hvordan adskiller et møde sig med én person fra hver af de to grupper?
- Og hvordan er de ens?
- Hvilke problemer oplever I i jeres arbejde med denne gruppe som du synes skal løses?

DØVE FORÆLDRE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUND

– kortlægning af behov og udfordringer

Forskningsspørgsmål

(Generelt)

Er der særlige forhold i arbejdet som konsulent/vejleder der gør sig gældende i mødet med døve med etnisk minoritetsbaggrund?

(Viden om dansk kultur/samfund)

Er der faktorer som forhindrer samarbejdet med denne gruppe?

(Kommunikation)

Er der særlige forhold der gør sig gældende hvad angår samtale med døve med etnisk minoritetsbaggrund?

(Tilknytning til døvemiljøet)

Er døve med etnisk minoritetsbaggrund velintegrerede i døvemiljøet – eller er de en minoritet i minoriteten?

Interviewspørgsmål

- Hvilke forespørgsler/henvendelser får I fra døve med etnisk minoritetsbaggrund?
- Oplever I særlige forespørgsler/behov fra døve med etnisk minoritetsbaggrund?
- Er der særlige behov blandt døve med etnisk minoritetsbaggrund?
- Hvordan adskiller denne gruppes henvendelser sig fra den resterende gruppe?

- Har I oplevet situationer / konflikter hvor I ikke kunne yde støtte/hjælp?
- Hvilke faktorer tror I, spiller ind som årsag til disse situationer/konflikter?
- Hvad har I oplevet som årsag til disse konflikter?

- Prøv at beskrive en typisk samtale med en døv person med etnisk minoritetsbaggrund
- Vil du forsøge at beskrive en situation hvor samtalen var særlig svær?
- Hvad var svært?
- Hvordan løste I problemerne?
- Hvor ofte bruger du tolk i mødet med døve med etnisk minoritetsbaggrund?

- Er det jeres indtryk at døve med etnisk minoritetsbaggrund har kontakt til døveverdenen?
- Henviser I til kontakt med DDL, døveforeninger m.m.?
- Har I kendskab til netværksgrupper blandt døve med etnisk minoritetsbaggrund?

Forsknings spørgsmål

(Forældrerollen)

Har døve med etnisk minoritetsbaggrund en radikalt anderledes opfattelse af forældrerollen?

(Redskaber)

Hvordan kan Center for Døve målrette deres tilbud til døve med etnisk minoritetsbaggrund?

Interviewspørgsmål

- Har I i jeres arbejde kontakt med døve forældre med etnisk minoritetsbaggrund?
- Hvilke problemstillinger oplever du at denne forældregruppe kommer med?
- Oplever du en forskel i opfattelsen af forældrerollen hos døve m. etnisk minoritetsbaggrund i forhold til danske døve forældre?
- Vil du forsøge at beskrive to forløb/situationer med vejledning/rådgivning som er forløbet meget forskelligt?

- Hvad kan gøre din kontakt med døve med etnisk minoritetsbaggrund bedre?
- Hvad kan du have brug for for at løse de problemer du har omtalt her i interviewet?
- Hvordan man kan gøre bedre brug af de positive karakteristika du har omtalt her i interviewet?

• Afslutning:

- Er der noget du oplever som gentagende/karakteristisk i kontakten med døve personer med etnisk minoritetsbaggrund?
- Er der noget du gerne vil fremhæve som særligt ved mødet med døve personer med etnisk minoritetsbaggrund?
- Hvad er særligt vigtigt at være opmærksom på i mødet med døve personer med etnisk minoritetsbaggrund?
- Er der noget som jeg ikke fik spurgt om og som I gerne vil fortælle?
- **Debriefing:** Afrunding af interviewet med en kort opsamling af hvad jeg i hovedtræk har fået ud af interviewet – for at afklare eventuelle misforståelser. Gentag i korte træk hvad der skal ske med interviewet. Spørg om det er ok at vende tilbage med eventuelt opklarende spørgsmål.

- **Briefing;** informere om projektet og formålet med interviewet

Under hele interviewet gælder:

- tid til at udvikle egne historier
- opfølgning med spørgsmål der kan afklare centrale episoder og holdninger
- fokus på 'hvad' og 'hvordan'
- også spørge til positive erfaringer

Forskningsspørgsmål

(Baggrundsfakta)

Køn, alder, hjemland/oprindelsesland, opfattelse af egen nationalitet, opholdstid i DK, evt. forældres opholdstid i DK, antal børn, sprog, uddannelse, arbejde, religion

Interviewspørgsmål

- Hvornår er du født?
- Hvor er du født?
- Hvad er dit hjemland?
- Hvor har du boet i dit hjemland? Land/by?
- Hvor længe har du været i DK?
- Hvor længe har dine forældre været i DK?
- Hvorfor er du i DK?
- Hvordan er dit forhold til DK?
- Hvor mange børn har du?
- Hvor gamle er dine børn?
- Hvor gammel var du da du fik dit første barn?
- Kan du flere sprog?
- Har du en uddannelse?
- Har du et arbejde?
- Hvilken betydning har religion for dig?
- Bekender du dig til en bestemt trosretning?

Forsknings spørgsmål

(Familienetværk)

Står familienetværket stærkere end døvemiljøet for døve forældre med anden etnisk baggrund?

Oplever døve forældre med anden etnisk baggrund deres familienetværk som en resource eller som en byrde?

Interviewspørgsmål

- Har du anden familie her i DK?
- Hvordan vil du beskrive dit forhold til din familie?
- Hvilken betydning har din familie for dig?
- Hvad betyder det for dig at være i familie?
- Hvilken rolle spiller din familie for dig?
- Har din familie indflydelse på din hverdag?
- Hvad er det vigtigste for dig i dit forhold til din familie?
- Hvad er det vigtigste du har fået med fra din familie?
- Brugte du din familie/mor meget da du fik dit første barn?
- Har du en god kontakt til din familie?
- Hvordan kommunikerer du med din familie?
- Hvad tænker din familie om at du er döv?
- Hvordan ser du dine forældre som bedste forældre til dine børn? Hvilken rolle spiller de?
- Hvordan er kontakten mellem dine børn og deres bedsteforældre?

(Forældrerollen)

Oplever døve forældre med anden etnisk baggrund at deres opfattelse af forældrerollen er meget anderledes end den herskende opfattelse af forældrerollen i DK?

Hvad er døve forældres opfattelse af deres rolle som forældre?

Barnets selvstændighed

Fysisk afstraffelse

Opdragelsesform (autoritær vs. kommunikerende)

- Hvordan oplever du det at være forælder?
- Hvad laver du sammen med dit barn når I har fri? (spørg ind til de forudsætninger vi har som danskere: læse, spille, zoologisk have, museum, sommerhus, fritidsaktiviteter/ sport...)
- Hvad synes du om danske forældres måde at være sammen med deres børn?
- Er der noget du har bemærket ved deres måde at være sammen på?
- Synes du der er forskel på at være forældre i dit hjemland og i DK?
- Synes du det er ok at slå sine børn? (OBS! Spørgsmålet stilles ikke direkte – men i form af konsekvensen i konkrete situationer fx hvad ville du gøre hvis/hvordan ville du reagere hvis?)
- Leger dit barn sammen med andre børn – ude eller hjemme?
- Cases i forhold til selvstændighed, opdragelsesform

Forskningsspørgsmål**(Kommunikation)**

Oplever døve forældre med anden etnisk baggrund selv at kommunikationen med andre døve eller hørende er problematisk?

(Tilknytning til døvemiljøet)

Opfatter døve forældre med anden etnisk baggrund sig selv som velintegrerede i døvemiljøet / i det danske samfund?

Oplever de at det har været nemmere for dem at blive integreret i det danske samfund end for hørende med anden etnisk baggrund?

(Viden om det danske samfund)

I hvor høj grad oplever døve forældre med anden etnisk baggrund at de mangler viden og indsigt i det danske samfund/system?

(Samarbejde med institutioner)

Har døve forældre med anden etnisk baggrund en markant anderledes opfattelse af hvem der har ansvar for deres barn i forbindelse med barnets trivsel i institutionen?

Interviewspørgsmål

- Hvordan kommunikerer I i jeres hjem?
- Hvordan kommunikerer du med dine børn?
- Hvordan kommunikerer du i andre situationer? (fx hos kommunen..)
- Oplever du vanskeligheder når du søger hjælp hos professionelle? Fx hos døvekonsulenter/sagsbehandlere?

- Har du kontakt med andre i døvemiljøet?
- Hvilken baggrund har de? Hvilket land kommer de fra?
- Har du kontakt med andre etniske døve børnefamilier?
- Har du kontakt med hørende i din hverdag?

- Er der noget du oplever som problematisk i forhold til at leve i det danske samfund?

- Går dit barn i daginstitution / skole?
- Hvordan oplever du dit barns hverdag i institutionen/skolen?
- Har du kontakt til inst./skolen/den enkelte lærer?
- Hvordan oplever du kontakten til institutionen./skolen/den enkelte lærer?
- Har du kontakt til de øvrige forældre?
- Hvordan oplever du kontakten til de øvrige forældre?
- Hvad er vigtigt for dig i forhold til dit barns hverdag i institutinen/skolen?
- Deltager du i skole-hjem-samtaler?
- Deltager du i forældremøder?
- Deltager du i sociale arrangementer?
- (HVIS IKKE) Skal dit barn begynde i vuggestue/børnehave?
- Hvilke forestillinger har du omkring det at dit barn skal starte i institution?

Cases: som kan kaste lys over begrebet 'ansvar'. Hvem tager ansvar når...?

Forskningsspørgsmål

(Behov)

Interviewspørgsmål

- Har du gjort brug af Forældrevejledning til Døves tilbud?
- Har du nogensinde deltaget i et arrangement af Forældrevejledning til Døve?
- Kunne du forestille dig at deltage i et arrangement?
- Har du nogen tanker om hvad du kunne tænke dig at deltage i?
- Ville du være interesseret i at deltage i en gruppe af døve forældre med anden etnisk baggrund?

- **Afslutning:** informer om projektet og formålet med interviewet
- **Debriefing:** Afrunding af interviewet med en kort opsamling af hvad jeg i hovedtræk har fået ud af interviewet – for at afklare eventuelle misforståelser. Gentag i korte træk hvad der skal ske med interviewet. Spørg om det er ok at vende tilbage med eventuelt opklarende spørgsmål.

